bilimname

Yıl: 2019/1 Sayı: 37

21485860

bilimname

yıl: 2019/1 sayı: XXXVII

ilahiyat fakültesi dekanlığı adına / in the name of the dean of theology faculty
Temel YEŞİLYURT

editör / editor
Salih YALIN

editör yardımcıları / editor assistants
Osman BAYDER
Özcan AKDAĞ

yayın kurulu / editorial board
Temel YEŞİLYURT (*Başkan*) (Erciyes Üniversitesi)
Salih YALIN (Başkan Yardımcısı) (Erciyes Üniversitesi)
Ahmet Kamil CİHAN (Erciyes Üniversitesi)
Halim ÖZNURHAN (Erciyes Üniversitesi)
Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Celal TÜRER (Ankara Üniversitesi)
Mehmet Zeki İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Asım YAPICI (Çukurova Üniversitesi)
M. Mustafa ÇAKMAKLIOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Mustafa KARAGÖZ (Erciyes Üniversitesi)
Cenan KUVANCI (Erciyes Üniversitesi)

danışma kurulu / advisory board
Ömer ÖZSOY (Universität Frankfurt)
Turan KOÇ (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Lütfullah CEBECİ (Erciyes Üniversitesi)
Kaşif Hamdi OKUR (Hitit Üniversitesi)
Adnan DEMİRCAN (İstanbul Üniversitesi)
Muharrem AKOĞLU (Erciyes Üniversitesi)
Muammer SARIKAYA (Gazi Üniversitesi)
Mustafa ÖZTÜRK (Marmara Üniversitesi)
John WALBRIDGE (Indiana University)

Önkontrol ve redaksiyon / precontrol and redaction
Abdullah AKGÜL

tanıtım ve sosyal medya / promotion and social media
Temel YEŞİLYURT

arşiv / archive
Abdullah TANRIVERDİ

irtibat / contacts
web sitesi: www.bilimname.com.tr email: bilimname@gmail.com

ISSN: 1304–1878 e-ISSN: 2148–5860 DOI: 10.28949

bilimname uluslararası, alan indekslerinde taranan ve hakemli bir dergidir. Altı ayda bir yayınlanır.
bilimname'de yayınlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kayseri - 2019

uluslararası indeksler/international indexes

1.	**ESCI** (Emerging Sources Citation Index)	01.01.2016
2.	**Ebsco** (Religion & Philosophy Collection, Academic Search Ultimate, Academic Search Premier, Academic Search Elite, Academic Search Complete)	01.01.2011
3.	**ATLA Religion Database**	11.09.2018
4.	**Index Copernicus**	01.01.2013
5.	**Index Islamicus**	01.01.2013
6.	**DOAJ** (Directory of Open Access Journals)	25.01.2017
7.	**OCLC Worldcat**	01.01.2012
8.	**ErihPlus** (European Reference Index for Humanities and Social Sciences)	12.01.2017
9.	**J-Gate**	17.11.2017
10.	**Sherpa/Romeo**	26.01.2016
11.	**MLA** (Modern Language Association)	02.11.2017
12.	**DRJI** (Directory of Research Journals Indexing)	01.01.2012
13.	**ESJI** (Eurasian Scientific Journal Index)	14.05.2016
14.	**Science Library Index**	26.06.2016
15.	**OpenAIRE**	18.05.2016
16.	**International Scientific Index**	14.01.2017
17.	**Global Impact Factor**	14.01.2017
18.	**Root Indexing** (Journals Abstracting and Indexing Service)	14.01.2017
19.	**CiteFactor Academic Scientific Index**	26.06.2016
20.	**International Society of Universal Research in Sciences**	14.01.2017
21.	**Sparc Indexing**	09.03.2017
22.	**Scientific Indexing Services**	01.01.2016
23.	**Open Access Library**	26.01.2016

ulusal indeksler/national indexes

1.	**TR Dizin** (Ulakbim)	15.05.2016
2.	**İSAM** (Türkiye Diyanet Vakfı İslami Araştırmalar Merkezi)	01.01.2003
3.	**Türk Eğitim İndeksi**	01.01.2015
4.	**Sobiad**	26.01.2017
5.	**Akademik Dizin**	01.01.2015
6.	**Arastirmax**	26.05.2017

içindekiler / contents

7	Editörden From Editor

Makaleler / Articles

9-38	*Dinde Yenilikçilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*
39-42	*The Development of Innovativeness (Modernism) in Religion (Islam) Scale: Reliability and Validity Study* ***Ümit HOROZCU***
43-75	*Mekkî ve Medenî Sûreler Bağlamında Dünya Vurgusu*
76-77	*The Perception of the World in the Context of Meccian and Medenian Surah* ***Ahmet ÖZDEMİR***
79-116	*Kira Sertifikası İçerikli Yeni Akidler: Enerji, Tarım, Kira Ortaklığı ve Altına Dayalı Kira Sertifikası*
117-119	*New Contracts Based on Rental Certificate: Energy, Agriculture, Leasing Partnership and Lease Certificate Based On Gold* ***Yunus KELEŞ***
121-137	*Hadislerin Tesbitinde Sened Tenkidinin Tercihi Nedenleri*
138-140	*Reasons to Prefer Sanad Criticism for Hadith Identification* ***Murat KAYA***
141-164	*Endülüs Emevîleri Döneminde Kelâm Karşıtlığının Sebepleri*
165-167	*The Reasons of Opposition to Kelam During the Andalusian Umayyah* ***Fatma BAYRAKTAR KARAHAN***
169-188	*Bilimsel Tefsirin Tefsir Olma Sorunu*
189-190	*The Problem of Scientific Commentary to be Tafsir* ***Kutbettin EKİNCİ***
191-238	*"İbrahimî Dinler" Kavramsallaştırmasının Tarihi*
239-241	*The History of the Conceptualization of "Abrahamic Religions"* ***Muhammet YEŞİLYURT***
243-284	*Hac İbadetinin Bireysel Dinî Yaşayış Üzerindeki Etkileri: Bir Tipleme Denemesi*
285-287	*The Effects of Islamic Pilgrimage on Individual Religious Life: A Typing Attempt* ***Ahmet Rifat GEÇİOĞLU***
213-317	*Arap Nevâdir Eserleri Örnekliğinde Mizahın Toplumsal ve Siyasal İşlevi*
318-259	*The Social and Political Function of Humor in the Arabic Nawadir Works* ***Emin UZ & Muhammed EFİL***
321-349	*Bilgece Hayat*
350-351	*The Wise Life* ***Cenan KUVANCI***
353-379	*Siyasallaşma Sürecinde Halku'l-Kur'an Tartışmaları*
380-382	*The Discussions of the Khalqu'l-Qur'an in the Politicization Process* ***Muharrem AKOĞLU***
383-402	*Boşanma Sürecindeki Bireylerde Depresyon Anksiyete Stres ve dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki*
403-405	*Relationship Between Depression, Anxiety, Stress and Religious Coping for Individuals' in Divorce Process* ***Nimet FERAH***
407-426	*Popüler Dinin Yeniden Üretilmesinde ve Yaygınlaştırılmasında Türk Korku Sineması*
427-429	*Turkish Horror Cinema in the Reproduction and Dissemination of Popular Religion* ***Erol ERKAN***
431-450	*Kur'ân Ayetleri Perspektifinde İlahî Mîsak*
451-452	*Divine Covenant in the Perspective of the Qur'an Verses* ***Hacı Mehmet SOYSALDI***
453-473	*Osmanlı Uygulamaları Işığında Küçüklerin Evlendirilmesi ve Veli İzinsiz Nikâh*
474-475	*The Marriage of Smalls in the Ottoman Practices and Marriage without the Parents* ***Ömer KORKMAZ***
477-505	*Arap Dili Gramerinde Şibh-i Cümle ve Taalluk*
506-508	*Qissi Preposition and Dependence in Arabic Grammer* ***Fatih ULUGÖL***

509-495 *Muhammed Hüseyin Tabâtabâî'nin Kısır Döngü ve Teselsülün İptalinde Kullandığı Burhanlar*
496-534 *Muhammad Husayn Tabatabai's Demonstrations for Invalidating the Idea of Vicious Circle*
Fevzi YİĞİT

535-554 *İslam Ceza Hukukuna Göre Kleptomanide Ceza Ehliyeti ve Hırsızlık Fiilinin Sonuçları*
555-557 *The Criminal Responsibility in Kleptomania and the Consequences of Theft in Islamic Penal Law*
Emel YILMAZ

559-588 *İslâm Hukukunda Çok Eşliliği Meşru Kılan Şartlar ve Buna Ruhsat Veren Özel Durumlar*
589-591 *Conditions that Make Polygamy Legitimate and Special Conditions that Allow Polygamy in Islamic Law*
İbrahim YILMAZ

593-624 *Sahabe Şiirlerinde Hz. Peygamber'in Medine'ye Hicreti*
625-627 *The Migration of the Prophet Mohammed to Medina in the Poetries of Prophet's Companions*
Mehmet YILMAZ

629-657 *Fârâbî'de Mantık Bilimine İlişkin Bazı Temel Meseleler*
658-660 *Some Main Issues Related To Logic Science In Fārābī*
Muhammet Nasih ECE

661-645 *"Boşlukların Tanrı'sı" İfadesi ve Kelâmî Açıdan Değerlendirilmesi*
646-684 *"God of The Gaps" Expression and Evaluation of Kalamic Perspective*
Murat AKIN

685-721 *Şarkılarla Dinî ve Ahlakî Değer Aktarımı: Barış Manço Örneği*
722-724 *Religious And Moral Value Transfer With Songs: The Barış Manço Example*
Muhammed Fatih TURANALP

725-754 *Ebû Zer el-Herevî'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği*
755-757 *The Life of Abū Zarʿ Al-Harawī and His Scientific Personality*
Ömer Faruk AKPINAR

759-810 *Abdülganî En-Nablusî'nin Zimmîlerin Mâlî Yükümlülüklerine Dair Fetvası: Tahkik ve Tahlil*
811-813 *Abd al-Ghanī al-Nāblusī's Fatwā Regarding the Financial Obligation's for Dhimmīs*
Emine Nurefşan DİNÇ

815-853 *Küre Bir Dünyada İstikbâl-i Kıblenin İmkânı Üzerine*
854-856 *On the Possibility of Istiqbāl al-Qibla on a Sphere Earth*
Muammer ARANGÜL

857-884 *Osmanlı Hukuk Tarihinde Öncü Bir İsim: Timurtaşi Üzerine Biyografik Bir İnceleme*
885-887 *The Leading Name in the History of Ottoman Law: A Biographical Research on Timurtashi*
Osman GÜMAN & Ayşe SEZER

889-910 *Hikmet Ekseninde Nassların Yorumlanma İmkânı Ve Sınırları*
911-914 *The Possibility and Limits of Interpreting the Nass in the Basis of Wisdom*
Nasi ASLAN

915-948 *Mâtürîdî'nin Kur'an Yorumuna İlişkin Tercihlerinde Akıl Kriteri*
949-951 *Criterion of Reason in Maturidi's Choices Considering Interpretation of Koran*
Süleyman NAROL

953-965 رؤيةٌ في تحليل الصّورة البلاغيّة وأثرها في المتلقّي
966-968 *Vision in Analyzing the Rhetorical Figure and Its Impact on the Hearer*
969-970 *Retorik Imajin Analizi ve Okuyucu Üzerindeki Etkisine Dair Bir Inceleme*
Suliman ALOMIRAT

971-994 المذهب الحنفي ومشيخة الإسلام الحنفية في الجزائر من فتح شمال إفريقيا إلى غاية الاستقلال
995-997 *Hanafi Doctrine and the Sheikh of Islam Hanafi in Algeria from the Opening of North Africa Until Independence*
998-1000 *Kuzey Afrika'nın Fethedilmesinden Bağımsızlığa Kadar Cezayir'de Hanefi Mezhebi ve Hanefi Şeyhülislamlığı*
Fares ZAHER & Soner DUMAN

1001-1026 *Göçün Travmatik Etkilerini Azaltmada Sosyal Desteğin Rolü Üzerine Deneysel Bir Araştırma*
1027-1028 *An Experimental Research on the Role of Social Support in Reducing the Traumatic Effects of Immigration*
Zeynep ÖZCAN

1029-1052 *Kazakistan Ortaöğretim Kurumlarında Din Eğitimini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler*
1053-1055 *The Factors Affecting Negative Education in the Mediterranean Institutions in Kazakhstan*
İlyas ERPAY

1057-1081 *Din-Bilim İlişkisi ve Çatışmanın Araçsallığı*
1082-1084 *The Relation Between Religion and Science and Instrumentality of Conflict*
Cüneyt COŞKUN

1085-1113 *Cessâs'ın Şâfiî'nin Beyân Anlayışına Yönelik Eleştirileri*
1114-1116 *Jaṣṣāṣ's Criticisms of Shâfi'ī's Concept of the Bayān*
Ebubekir DAŞDEMİR

1117-1150 *Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Bebeği Yatan Annelerin Dini Başa Çıkma Süreçleri*
1151-1153 *Religious Coping Processes of Mothers in the Neonatal Intensive Care Unit*
Zeynep MEREY & Ayşe ŞENTEPE LOKMANOĞLU

1155-1183 *Makyavelizm ve Dindarlık: Demografik Değişkenler Üzerine Ampirik Bir Araştırma*
1184-1186 *Machiavellism and Religiosity: An Empiric Research on Demographic Variables*
İbrahim Furkan GÜVEN

1187-1207 *FETÖ Darbe Girişiminin Gençlerin Din ve Cemaat Algısı Üzerindeki Etkisi: Trabzon İlahiyat Fakültesi Örneği*
1208-1210 *The Effect of FETÖ Coup Attempt on Young People's Religion and Congregation Perception*
Necmi KARSLI

1211-1222 *Şer'î Hüküm: Tanım ve Tartışmalar*
1223-1224 *Al-Hukm Al-Shar`I: Definition and Discussions*
Hacı Yunus APAYDIN

1225-1242 *Stoa Felsefesinin Temel Görüşleri Üzerine Bir İnceleme*
1243-1245 *An Investigation on the Basic Views of Stoa Philosophy*
Suat ÇELİKKOL

1247-1266 *Neglected Aspect of Religious Education: Search for Meaning*
1267-1269 *Din Eğitiminde İhmal Edilen Boyut: İnsanın Anlam Arayışı*
Hasan MEYDAN

1271-1294 *A Reading of Judaism Through Post-Structuralist Lenses*
1295-1297 *Post-Yapısalcı Lensler İle Bir Yahudilik Okuması*
Hesna Serra AKSEL

Kitap Tanıtımı / Book Rewiev

1299-1307 *Bir Nesle Mensubiyetin Hikâyesi: Anılar ve Düşünceler*
Celal KIRCA
Abdulvahap TAŞTAN

1309-1313 *Kur'an ve Psikoloji*
Osman NECATİ
Muhammet Enes VURAL

Yayın ve Yazım İlkeleri / Publishing and Writing Rules

1315-1317 *Yayın ve Yazım İlkeleri*
Publishing and Writing Rules

bilimname XXXVII, 2019/1, 593-627
Geliş Tarihi: 22.01.2019, Kabul Tarihi: 17.04.2019, Yayın Tarihi: 30.04.2019
doi: http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.516316

SAHABE ŞİİRLERİNDE HZ. PEYGAMBER'İN MEDİNE'YE HİCRETİ

Mehmet YILMAZ[a]

Öz

İslâm dininin tebliğ edilmesini emreden ayetlerin inmesiyle birlikte Allah Rasûlü ilâhî buyruk gereği insanları açıktan İslâm'a davet etmeye koyulur. Putlar Allah Rasûlü tarafından eleştiri konusu yapılınca Mekke halkı İslâm davetini engellemek adına aralarında söz birliği ederler. Zamanla müşrikler Allah Rasûlü'ne ve Müslümanlara fiilî işkence uygularlar. Allah Rasûlü, sahabeye önce Habeşistan'a hicret etmeleri yolunda tavsiyede bulunur. Zira Habeşistan hükümdarı adildir ve ülkesine sığınanları himayesine almaktadır. Mekke'de kalan Müslümanlara müşrikler tarafından uygulanan baskı politikası ve işkenceler tahammül sınırını aşınca I. ve II. Akabe biatlarının ardından Müslümanlara hicret etmeleri için vahiy yoluyla izin verilir. İlk hicret kafilesini müteakip Allah Rasûlü ve Hz. Ebû Bekir Medine'ye hicret eder.

İslâm tarihinde dönüm noktası olan Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti sırasında yaşanan hadiseler şair sahabiler tarafından etraflıca dizelere aktarılmıştır. Nitekim Ali b. Ebî Tâlib'in geceyi Allah Rasûlü'nün yatağında geçirmesi, hicret yolcularının mağarada gizlenmeleri ve Surâka'ya ait atın sert toprağa saplanması gibi yaşanan olaylar dizelere yansıtılmıştır. Ümmü Ma'bed'e ait sıska koyunun bol miktarda süt verme mucizesi de yine dizelere yansıtılmıştır.

Sahabeye ait ilgili dizelerde Medine'ye hicret hadisesine yönelik sahabenin duygularına işaret eden izlere de rastlanmaktadır.

Söz konusu şiirler şiir tekniği açısından Cahiliye dönemindeki uzun şiir geleneğinin aksine maktalar halindedir ve hadiseler karşısında anlık duyguları dizelere yansıtmaya ağırlık vermektedir.

Anahtar kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Şiir, Hicret, Allah Rasûlü, Müşrik.

❋ ❋ ❋

THE MIGRATION OF THE PROPHET MOHAMMED TO MEDINA IN THE POETRIES OF PROPHET'S COMPANIONS

When the Prophet Mohammed peace be upon him was forty years old, he was

[a] Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, myilmaz93@hotmail.com

tasked to invite people to Islam. The religion of Islam secretly spread among the people of Mecca for three years. When the revelation ordered the invitation of Islam to be declared openly, the Prophet has put Allah's commandment into practice. Although the Dawa invitation to Islam has been accepted among some people in the beginning, many Meccan did not accept the position of the Prophet, when he criticized their beliefs or their idols. So, they agreed on to block the spread of dawa to Islam. After a short while, the polytheists started to oppress the Prophet, and torture his followers. When the persecution of polytheists became unbearable; the Prophet, advised Muslims to migrate to the Habasha to protect themselves from what they have already found in Makkah. He, peace be upon him, knew very well that the Islamic Dawa must be strengthened and that Habasha ruled by a fair king who protect anyone comes to his kingdom asking for his protection. Muslims in need of protection followed the advice of the Prophet and emigrated to Habasha.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Allah Rasûlü (s.a.v.), doğumundan peygamberlikle görevlendirildiği kırk yaşına[1] kadar Mekke halkıyla iç içe yaşamıştır. Bu süre zarfında Mekkeliler, dürüstlük, güvenirlilik, düşkünlere yardım etme[2], yalandan uzak durma ve ahlâk dışı davranışlar sergilememe gibi Allah Resulü'nde var olan erdemlere yakından tanıklık etmişlerdir.[3] Allah Rasûlü'nü ve yaşadığı ortamı iyi bilen[4] Mekke halkı tarafından, Allah Rasûlü'ne 'güvenilir' anlamına gelen 'el-emîn'[5] lakabının layık görülmüş olması bu duruma işaret eden göstergelerdendir.

Allah Rasûlü'ne ilk vahiy 10 Ağustos 610 günü (Ramazan ayının 21. gecesi) vahiy meleği Cebrâil (a.s.) aracılığıyla iner.[6] Böylece insanlık tarihinde yeni bir çığıra açılan ilk kapı aralanmış olur. Başlangıçta İslâm dini Mekke halkı arasında üç yıl boyunca tanınır ve gizlice yayılır.[7]

Allah Rasûlü, Cebrâil (a.s.) vasıtasıyla "Artık emrolunduğun şeyi açıkça

[1] Ebû Muhammed 'Abdulmelik b. Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, thk. Mecdî Fethi es-Seyyid, (Tanta: Dâru's-Sahabe Li't-Turâs, 1995), 1, 299.
[2] Buhârî, Bed'u'l-vahy, 23.
[3] Safiyyurrahmân, el-Mubârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, (Katar: Vuzâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 2007), 64.
[4] Ebu'l-Fidâ' İsmail b. 'Umar b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kurâni'l-'Azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed es-Selâme, (Riyad: Dâru Taybe, 1996), 4, 254.
[5] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 254.
[6] el-Mubârekfûrî, *er-Rahîku'l- mahtûm*, 64.
[7] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 327, 328.

CC BY-NC-ND 4.0

bildir ve müşriklerden yüz çevir"[8] ve "(Önce) en yakın akrabanı uyar. Sana uyan mü'minlere (merhamet) kanadını indir"[9] ayetleri inince insanları açıkça İslam'a davet etmeye koyulur.

Yeni dine davet halk arasında kabul görse de Allah Rasûlü ilâhî buyruk gereği putları eleştiri konusu yapınca az sayıdaki Müslüman dışında Mekke halkı bu duruma karşı çıkarlar ve İslâm davetini engellemek için aralarında söz birliği yaparlar.[10] Ne var ki yapılan söz birliği Allah Rasûlü'nü İslâm'ı tebliğ etme görevini yerine getirmekten alıkoymaya yetmez. Hal böyle olunca Mekke halkı arasında bölünmeler baş gösterir. Bir tarafta Müslüman azınlık, diğer yanda ise putperest çoğunluk söz konusudur. Zaman içerisinde İslâm davetine uyan Müslümanların sayısı da artar. Buna mukabil Mekkeliler ve civar kabileler arasında İslâm'a giren Müslümanlara karşı şiddet eğilimi baş gösterir. Sonunda müşrikler Allah Rasûlü'ne ve Müslümanlara fiilî işkence uygulamaya başlarlar.[11] Allah Rasûlü Mekkeli müşrikler tarafından şahsının ve sahabenin maruz bırakıldığı işkenceleri şu ifadelerle dile getirmektedir:[12]

"Allah adına kimsenin korkutulmadığı kadar korkutuldum. Allah adına kimsenin maruz bırakılmadığı kadar eziyete maruz bırakıldım. Otuz gün boyunca Bilâl'in koltuk altında sakladığı yiyecekten başka kayda değer bir şey yemedik."

Bu aşamada Allah Rasûlü, amcası Ebû Tâlib'in (ö. 619/2 h.ö.) himayesinde bulunduğundan[13] bir yere kadar güvende olsa bile çoğu Müslüman Hz. Peygamber (s.a.v.) kadar şansı değildir.

A. Medine'ye Hicretin Gerekçesi

Müslümanlara uygulanan baskıların ve işkencelerin had safhada olduğu bu dönemde geçmişte yaşanan benzer hadiselerin anlatıldığı Kehf sûresi iner.[14] Allah Rasûlü'nün Kehf sûresinde anlatılan hadiselerden dersler çıkarması ve İslâm davetinin selâmeti için yol haritası belirlemesi beklenecek bir durumdur. Zira İslâm davetinin güçlenmesi ve kabul görmesi için güvenli bir üsse ihtiyaç vardır.[15] Bu amaçla Allah Rasûlü sahabeye mevcut durumlar düzelinceye kadar dinlerini korumak ve maruz kaldıkları fitneden uzak durmak için Habeşistan'a hicret etmeleri yolunda tavsiyede bulunur. Zira

[8] Hicr, 15/94.
[9] Şuara, 26/ 214, 215.
[10] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 329.
[11] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 29.
[12] Tirmizî, Kıyâme, Rakâik, Vera ' 66.
[13] Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2004), 1, 191.
[14] İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kurâni'l-'Azîm*, 5, 136.
[15] Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, (Kahire: Dâru'ş-Şurûk, 1972), 1, 29.

CC BY-NC-ND 4.0

Habeşistan Kralı âdildir ve ülkesine sığınanları himayesine almaktadır.[16]

Peygamberliğin V. yılında[17] başta Osman b. Affân (ö. 35/656) ve eşi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kızı Rukayye (ö. 2/624) olmak üzere Allah Rasûlü'nün tavsiyesine uyan on iki erkek ve dört hanım sahabe Habeşistan'a hicret ederler. Böylece İslâm tarihinde ilk hicret kayıtlara geçer. Daha sonra aralarında ez-Zubeyr b. 'Avvâm (ö. 36/656), Mus'ab b. 'Umeyr (ö. 3/625), Osman b. Maz'ûn (ö. 2/623) ve Cafer b. Ebî Tâlib'in (ö. 8/629) de bulunduğu Habeşistan'a hicret eden sahabe sayısı seksen küsur muhacire ulaşır.[18]

Müşrikler Habeşistan'a sığınan Müslümanların Mekke'ye iadelerini sağlamak amacıyla 'Amr b. 'Âs (ö. 65/684) ve Abdullah b. Rabî'a'yı (ö. 35/656)[19] Necâşî'ye (ö. 9/630) elçi olarak gönderseler de Necâşî buna yanaşmaz.[20]

Sığınmacı Müslümanların iadesini sağlamakta başarısız kalan müşrikler, intikam almak isterler ve Mekke'deki Müslümanlara baskıyı artırırlar.[21] Müşrikler Allah Rasûlü'nü öldürmek için de plan yaparlar. Ne var ki Ebû Tâlib buna izin vermez.[22] Müşrikler, Müslümanları ve Allah Rasûlü'nü himayelerine alan Hâşimoğulları'na karşı üç yıllığına boykot kararı alırlar.[23] Karara göre Hâşimoğulları ile ilişkiler kesilecek, kız alıp verilmeyecek, alışveriş yapılmayacak ve hayatları güvence altına alınmayacaktır.[24] Müslümanlar üç yıllık süre zarfında zor günler geçirirler ve açlık sebebiyle ölüm tehlikesi atlatırlar.[25]

Boykot sona erdikten altı ay sonra nübüvvetin onuncu yılı Recep veya Ramazan ayı içerisinde Ebû Tâlib vefat eder.[26] Ebû Tâlib'in vefatını fırsat bilen müşrikler, Allah Rasûlü'ne hakarette sınır tanımazlar.[27] Allah Rasûlü artık Mekke'de İslâm'ı tebliğ edemeyeceğini anlar ve davasını anlatmak amacıyla Tâif'e gider.[28] Allah Rasûlü Tâif'de sert tepkiyle karşılaşır ve Mekke'ye geri dönmek zorunda kalır.[29]

16 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 408.
17 Muhammed et-Tayyib en-Neccâr, *el-Kavlu'l-mubîn fî sîreti Seyyidi'l-murselîn*, (Riyad: Dâru'l-Livâ', 1981), 101.
18 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 417.
19 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 420.
20 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 425.
21 İbn İshâk, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, 1, 201.
22 İbn İshâk, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, 1, 203.
23 İbn İshâk, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, 1, 201.
24 İbn İshâk, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, 1, 206, 207.
25 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 1, 470.
26 el-Mubârekfûrî, *er-Rahîku'l- mahtûm*, 1 115.
27 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 29.
28 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 33.
29 İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 36.

CC BY-NC-ND 4.0

Mekke'de yaşanan gelişmeler sırasında Medine kenti Yüce Allah'ın takdiri ile İslâm davetine üs olma hazırlığı içerisindedir.[30] Nitekim Medine kenti, yakın geçmişte bölge ekonomisini elde tutmak isteyen Yahudilerle Evs ve Hazrec kabileleri arasında yaşanan rekabet savaşlarına sahne olmuştur. Evs ve Hazrec kabileleri arasında da uzun yıllar süren benzer savaşlar söz konusudur. Bu bakımdan halk yorgun düşmüş ve akıtılan kanı durdurabilecek bir lider arayışı içerisine girmiştir. Hz. Âişe (ö. 58/678) (r.a.), bu hususta şunları söyler:[31]

"Bu'âs günü Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e (fırsat olarak) sunduğu bir gündür. Zira Allah Rasûlü kalabalıkların darmadağınık olduğu, liderlerin öldürüldüğü ve yaralandığı bir zamanda ortaya çıktı. Bu bakımdan Yüce Allah, insanların İslâm'a girmeleri için Bu'âs gününü Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) bir fırsat olarak sunmuştur."

Tek tanrıya inanan Medine Yahudileri de geçmişten bu yana putperest Arapları sevmemektedirler. Allah'ın seçkin halkı olduklarına inanan Yahudiler, yakın gelecekte bir peygamber çıkacağı ve Yahudilerle birlikte putperest Araplara karşı top yekûn savaş açacağı yolunda söylemler geliştirirler. Yahudiler, beklenen peygamberin safında, İrem ve Âd kavimleri gibi Arapları tarihten sileceklerini öne sürerler.[32]

Tam da bu sırada Tâif'ten dönen Allah Rasûlü Mekke'ye gelen kabîle heyetlerine ilâhî buyruk gereği İslâm davetini arz etmekle meşguldür. Allah Rasûlü Mekke'de karşılaştığı bir grup Hazrecliye de İslâm davetini arz eder. Grup içerisinden bir şahıs Yahudiler tarafından sözü edilen peygamberin Allah Rasûlü olduğunu ve Yahudilerden önce davranarak Allah Rasûlü'ne iman etmeleri gerektiği yolunda Hazrecli grubu uyarır. Allah Rasûlü'nün kabileler arasında akıtılan kanı durdurabilecek vasıfları da haiz olduğunu sezinleyen Hazrecli grup, vakit kaybetmeden davete icabet eder ve bu bağlamda Allah Rasûlü'ne şunları söyler:[33]

"Halkımız arasında birbirlerine düşmanlık beslemeyen ve kötülük düşünmeyen hiçbir topluluk yoktur. Biz halkımızı böyle bıraktık. Şimdi tek ümidimiz sensin. Senin sayende Yüce Allah'ın halkımız arasındaki dağınıklığı gidermesini ümit ediyoruz. Biz halkımıza döneceğiz ve halkımızı istediğin

[30] Ebû'l-Fidâ İsmâ'îl b. Kesîr, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, thk. Mustafa Abdu'l-Vâhid, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1982), 2, 176.
[31] Ebû 'Ubeyd Abdullah b. Abdulazîz el-Bekrî, *Mu'cemu me'sta'cem*, thk. Mustafa es-Sakkâ, (Beyrut: 'Âlemu'l-Kutub, 1945), 1, 260.
[32] Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî'l-Keram Muhammed b. Muhammed b. 'Abdulkerîm b. 'Abdu'l-Vâhidi'ş-Şeybânî el-Cezerî, İbn el-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, thk. Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2003), 1, 610; Muhammed Heykel, *Hayâtu Muhammed*, (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.), 212.
[33] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 46; İbn Kesîr, *es-Sîretu'n-nebeviyye*, 2, 177.

CC BY-NC-ND 4.0

dine davet edeceğiz. Davetini kabul ettiğimiz bu dini halkımıza sunacağız. Yüce Allah halkımızı senin etrafında bir araya getirirse senden daha değerli kimse olmaz."

Hazrecli grup Medine'ye döner ve yeni din hakkında halkı bilgilendirir. Bu süreçte Medine'de Allah Rasûlü'nün anılmadığı ev kalmaz.[34]

Ertesi yıl hac mevsiminde Evs ve Hazrec kabilelerine mensup on iki kişilik bir grup Es'ad b. Zurâra (ö. 1/623) başkanlığında Mekke'ye gider. Grup, Mekke'de Akabe adıyla bilinen vadide Allah Rasûlü ile gizlice görüşür ve Allah Rasûlü'ne biat eder. İslâm tarihinde 'I. Akabe Biatı' adıyla kayda düşen biatta şu esaslar yer alır:[35]

Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, yalan ve iftiradan sakınmak, Allah Rasûlü'ne karşı gelmemek.

I. Akabe Biatı'na katılan Medineliler Allah Rasûlü'nden kendilerine İslâm esaslarını öğretecek bir mürşit göndermesini isterler. Allah Rasûlü, Medine'ye Mus'ab b. 'Umeyr'i (ö. 3/625) mürşit olarak gönderir. Medine'de İslâmlaşma faaliyetleri Mus'ab b. 'Umeyr'in çabalarıyla ivme kazanır.

Peygamberliğin XIII. yılı (m. 622) hac mevsiminde ikisi kadın yetmiş beş Medineli Mekke'ye gelirler. Medineliler hac görevlerini yerine getirdikten sonra Akabe'de Allah Rasûlü ile gizlice buluşurlar.[36] Bu sefer Allah Rasûlü'ne amcası Abbas b. Abdulmuttalib (ö. 32/653) de eşlik etmektedir. Abbas b. Abdulmuttalib, Müslüman olmasa da yeğeninin geleceğini garanti altına alma arzusundadır.[37] Medineliler Abbâs b. Abdulmuttalib'e, Allah Rasûlü'nü koruyacaklarına dair söz verirler ve Allah Rasûlü'ne biat ederler. Söz konusu biat, İslâm tarihinde 'II. Akabe Biatı' adıyla bilinir.

II. Akabe Biatı'na katılan Medineliler, Allah Rasûlü'ne her durumda itaat etmeye, güvence altına aldıkları kimseleri korudukları gibi Allah Rasûlü'nü de korumaya, yalan söylememeye ve Allah yolunda herhangi bir şeyden korkmamaya söz verirler.[38]

Allah Rasûlü, II. Akabe Biatı'na katılanlar arasından Medine'yi kendisi adına idare edecek on iki temsilci (nakîb) seçilmesini ister. Böylece her aşiret kendi temsilcisini seçer. [39]

II. Akabe Biatı'na katılan Medineliler Mekke'den ayrılırlarken Allah

[34] Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zuhrî, *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebîr,* thk. Ali Muhammed 'Umeyr, (Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 2001), 1, 187.
[35] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 50.
[36] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 58.
[37] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 58.
[38] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 59.
[39] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 60.

CC BY-NC-ND 4.0

Rasûlü, İslâm davetini rahatça icra edebileceği bir zemine kavuşmanın verdiği hazla huzurlu ve mutludur. Zira Allah Rasûlü'ne düşman karşısında korunabilmesi için Yüce Allah tarafından savaş becerilerine sahip, güçlü ve yardımsever Medine halkı bahşedilmiştir.[40]

Yapılan izahlardan da anlaşılacağı üzere Medine kenti, muhacirleri kucaklamaya ve İslâm davetinin dünyaya yayılabilmesi için üs vazifesi görmeye artık hazırdır.

B. Medine'ye Hicret

Müslümanların hicret edecekleri ve güç kazanacakları bir zemin temin edildiğini haber alan Kureyşliler, Mekke'de Müslümanlara uyguladıkları baskıyı daha da artırırlar.[41] Müslümanlar bu duruma tahammül edemezler ve Mekke'den ayrılmak için Allah Rasûlü'nden izin isterler. Allah Rasûlü Müslümanlara hicret için izin verildiğini müjdeler ve Medine'ye hicret etmeleri gerektiğini belirterek şöyle buyurur:[42]

"Hicret edeceğiniz yer bana gösterildi. Hicret edeceğiniz yer Yesrib'dir. Kim Mekke'den hicret ederek çıkmak isterse Yesrib'e gitsin."

Mekke'den ayrılmak için gerekli izni alan Müslümanlar hazırlık yaparlar ve gizlice yola koyulurlar. Medine'ye ulaşan ilk muhacir Ebû Seleme b. 'Abdi'l-Esed (ö. 4/625) olur.[43] Ebû Seleme b. 'Abdi'l-Esed'i 'Âmir b. Rabî'a (ö. 35/656) ve eşi Leylâ bint Hasme (ö. ?/?) takip eder. Müslümanlar gruplar halinde Medine'ye ulaşırlar ve Ensâr'a konuk olurlar.[44]

Allah Rasûlü Yüce Allah tarafından şahsına da hicret izni verilmesini beklediğinden henüz Mekke'dedir. Hz. Ebû Bekir (ö. 13/634) de Allah Rasûlü ile birlikte yola koyulma arzusunda olduğundan Allah Rasûlü'nü beklemektedir.[45]

Bu sırada Kureyşliler, İslâm davetini kökten yok etmek için hala ellerinde fırsat olduğunu düşünürler. Zira Allah Rasûlü henüz Mekke'dedir ve yok edilmesi mümkündür. Kureyşliler bu amaçla 'Dârun-nedve'de bir araya gelirler ve kan davası güdülmemesi için her kabileden bir delikanlının elini kana bulaması üzerine söz birliği ederler.[46]

Cebrâil (a.s.) Allah Rasûlü'nü Kureyşlilerin plânından haberdar eder ve Allah Rasûlü'ne o gece yatağında yatmamasını söyler.[47] Allah Rasûlü Hz. Ebû

[40] İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebîr,* 1, 192.
[41] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 100.
[42] İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebîr,* 1, 192.
[43] İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebîr,* 1, 192.
[44] İbn Sa'd, *Kitâbu't-tabakâti'l-kebîr,* 1, 193.
[45] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 45.
[46] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 102.
[47] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 102.

CC BY-NC-ND 4.0

Bekir'in evine gelir ve kendisine hicret için izin verildiğini[48] bildirir. Yola çıkmak için derhal hazırlıklara başlanır.[49]

Müşrikler evin etrafını kuşatırlar ve Allah Rasûlü'nün evden çıkmasını beklemeye koyulurlar. Allah Rasûlü yatağına Hz. Ali'yi (ö. 40/661) yatırarak müşrikleri sabaha kadar oyalar. Allah Rasûlü yanında bulunan emanetleri, sahiplerine teslim etmek üzere Hz. Ali'ye bırakır. Akabinde Allah Rasûlü, Yüce Allah'ın koruması altında düşmanlarına görünmeden gece karanlığında evden çıkar. Allah Rasûlü'ne Hz. Ebû Bekir de eşlik etmektedir. Yolda Hz. Ebû Bekir'in kölesi 'Âmir b. Fuheyre (ö. 4/625) ve rehberleri Abdullah b. Uraykıd (ö. ?/?) da gizlice hicret kervanına katılırlar.[50]

Allah Rasûlü beraberindekilerle birlikte Sevr Dağı'na gider ve bir mağarada üç gün üç gece gizlenir. Mağarada kaldıkları süre içerisinde Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah (ö. 11/632) yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılar.[51]

Allah Rasûlü'nü ellerinden kaçırdıklarını anlayan Kureyşliler her yerde Hz. Peygamber'i aramaya koyulurlar. Kureyşliler bir ara Allah Rasûlü ile Hz. Ebû Bekir'in gizlendikleri mağaraya kadar gelirler. Müşriklerin ayak sesleri mağaranın içerisinden duyulmaktadır. Hz. Ebû Bekir endişeye kapılır. Allah Rasûlü, yol arkadaşına Yüce Allah tarafından koruma altında olduklarını hatırlatır ve korkmaması gerektiğini söyler.[52] Müşrikler mağaraya girmeden uzaklaşırlar.

Müşrikler arama işini gevşetince Allah Rasûlü beraberindekilerle birlikte saklandıkları mağaradan çıkar ve Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah'ın temin ettiği iki deve sırtında sahil yolunu takip ederek Medine'ye doğru yola koyulur.

Bu sırada müşrikler Allah Rasûlü'nü ve Hz. Ebû Bekir'i ölü veya diri getirenlere ödül vereceklerine dair etrafa haber salarlar. Ödüle tamah eden Surâka b. Mâlik (ö. 24/645) ismindeki bir şahıs Allah Rasûlü ve beraberindekilere yetişse de at beklenmedik bir biçimde toprağa saplanır. Surâka bu durumun normal bir şey olmadığını anlar ve Allah Rasûlü'nden aman diler. Allah Rasûlü Surâka'dan yerlerini müşriklere bildirmeyeceğine dair söz aldıktan sonra Surâka'yı serbest bırakır.[53]

Allah Rasûlü peygamberliğin on dördüncü yılında Rabîu'l-evvel ayının

[48] Müslim, Ru'ya, 20.
[49] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 45.
[50] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 110.
[51] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 45.
[52] Müslim, Fadâilu's-sahâbe, 1.
[53] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 45.

CC BY-NC-ND 4.0

on ikisi pazartesi günü Kuba'ya ulaşır.[54]

Allah Rasûlü Kubâ'da bazı rivayetlerde dört[55] bazılarında ise on dört[56] gün kalır. Allah Rasûlü bu süre zarfında yol yorgunluğu atmak yerine beraberindekilerle birlikte Kubâ Mescidi'ni inşa eder.[57] Allah Rasûlü, aynı yıl Rabîu'l-evvel ayında Medine'ye ulaşır.[58]

Allah Rasûlü peygamberlikle görevlendirilmesinin ardından Mekke'de on, Medine'de de on yıl olmak üzere toplam yirmi yıl hayatta kalır. Peygamberlik görevini hakkıyla yerine getiren Allah Rasûlü altmış üç yaşında rahmet-i Rahmân'a kavuşur.[59]

Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti sırasında yaşanan olayların şair sahabiler tarafından dizelere yansıtılması beklenecek bir durumdur. Bu bakımdan çalışmanın bundan sonraki aşamasında Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti sırasında yaşanan olayların sahabe şairlere ait şiir metinlerindeki izleri incelenecektir.

C. Dizelerde Hz. Peygamber'in Medine'ye Hicreti

Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti, İslâm tarihinde dönüm noktasıdır. Zira hicret hadisesi, Medine kentinin İslâm davetine üs olması ve İslâm davetinin dünyaya açılması yolunda uygulamaya konulan ilk adımı temsil eder.

Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti şair sahabiler tarafından yakından izlenmiş ve hicret sırasında yaşanan olaylar dizelere yansıtılmıştır.

Ulaşılabilen kaynaklarda Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren şiir metinleri sırasıyla Ali b. Ebî Tâlib, Ebû Bekir b. Ebî Kuhâfe, Surâka b. Mâlik, kimliği belirsiz bir şair ve Abdullah b. Ravâha'ya ait olmak üzere toplam beş derlemeden ibarettir. Allah Rasûlü'nü karşılamak amacıyla hanımlar ve çocuklar tarafından Medine'de dile getirilen dizelerle birlikte ilgili metinleri altıya çıkarmak mümkündür.

Hicret sırasında yaşanan olaylara yer veren sahabe şiirlerinin az olması, hicret hadisesinin Mekke'den Medine'ye geçiş dönemini temsil etmesi ile yakından ilintilidir. Zira Medine dönemine kıyasla Mekke'de geçirilen sıkıntılı süreci ve ilk heyecanı ortaya dökecek ortam

[54] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 114.
[55] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 118.
[56] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 46.
[57] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 118.
[58] Ahmed b. Yahya, el-Belazûrî, *Ensâbu'l-eşrâf*, thk. Muhammed Hamîdullah, (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.), 1, 263. 'Abdu's-Sellâm, Hârun, *Tehzîbu Sîreti İbn Hişâm*, (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 1985), 122.
[59] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 45.

CC BY-NC-ND 4.0

bulunmadığından hicretten önce Müslüman şairlere ait çalışmalar yok denecek kadar azdır.[60] İbn Hişâm'ın (ö. 213/828) 'Sîretu'r-Rasûl'ü, el-Vâkıdî'nin (ö. 209/823) 'Kitâbu'l-mağâzî'si, İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) 'Tabakât'ı ve et-Taberî'nin (ö. 310/923) 'Târih'i gibi detaylı kaynaklarda Medine dönemine ait çok sayıda sahabe şiirine yer verilmiş olması bu duruma işaret eden göstergelerdendir.

Çalışma konusu metinler mümkün olduğunca yaşanan hadiselere uygun düşecek biçimde kronolojik sıralamaya göre incelenecektir.

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren ilk şiir metni, Ali b. Ebî Tâlib'e ait dört dizeden oluşan derlemedir. Hz. Ali, derlemede hicret gecesi tanık olduğu olayları dizelere yansıtmaktadır.

Hz. Ali, hicret gecesi Allah Rasûlü'nün Mekke'den sağ salim çıkabilmesini sağlamak amacıyla Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hırkasını giymiş ve geceyi yatağında geçirmiştir. Allah Rasûlü'nü öldürmeyi planlayan müşrikler ise Hz. Ali'yi Allah Rasûlü zannettiklerinden; saldırı için onun evden çıkmasını beklemişlerdir. Araplarda adet olduğu üzere kapıda bekleyen müşrikler, Hz. Ali'ye zaman zaman sözlü sataşmalarda bulunmuşlar ve yabancı cisimler fırlatmışlardır. Kuşkusuz Hz. Ali, canı pahasına ortaya koyduğu bu eylemle İslâm davetini yayma ve Allah Rasûlü'ne itaat etme hususunda fedakârlık örneği sergilemiştir.

Allah Rasûlü'nün Mekke'den sağ salim ayrılmasını temin etmek amacıyla canını tehlikeye atan Hz. Ali, hicret gecesi Hz. Peygamber'i müşriklere karşı koruduğunu ve bu uğurda ölmeyi göze aldığını dile getirdiği dizelerde şunları söyler:[61] (Tavîl)

1- وَقَيْتُ بِنَفْسِي خَيْرَ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى وَمَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ، وَبِالْحِجْرِ

2- رَسُولُ اللَّهِ خَافَ أَنْ يَمْكُرُوا بِهِ فَنَجَّاهُ ذُو الطَّوْلِ الإِلَهُ مِنَ الْمَكْرِ

3- وَبَاتَ رَسُولُ اللَّهِ فِي الْغَارِ آمِنَاً مُوقًى وَفِي حِفْظِ الْإِلَهِ وَفِي سَتْرِ

4- وَبِتُّ أُرَاعِيهِمْ وَلَمْ يَتَّهِمُونِي وَقَدْ وَطَّنْتُ نَفْسِي عَلَى الْقَتْلِ وَالْأَسْرِ

1- Taşa ayak basanların ve Kâbe ile Hicr'i (İsmâil'i) tavaf edenlerin en hayırlısını canımla korudum.

2- Allah'ın elçisi şahsına tuzak kuracaklarından endişelendi de azabı ağır olan İlâh tuzaktan kurtardı onu.

3- (Böylece) Allah'ın elçisi geceyi emin ellerde korunmuş halde, İlâh'ın

[60] 'Umar Ferrûh, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî*, (Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 1981), 1, 258.

[61] Ebû 'Abdillâh Muhammed b. 'Abdillâh el-Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Mustedrek 'alâ es-Sahîhayn* (*Kitâbu'l-Hicrah içinde*), thk. Mustafa 'Abdu'l-Kâdir 'Atâ, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2002), 3, 5.

CC BY-NC-ND 4.0

himayesinde ve gözlerden ırak mağarada geçirdi.

4- (Bana gelince) gece boyunca (müşrikleri) gözetledim de (beni Allah Rasûlü zannettiklerinden ve benden şüphelenmediklerinden) töhmet yöneltmediler şahsıma. (Aslında) her an ölmeye ve de esir düşmeye kendimi hazırlamıştım.

Görüleceği üzere dizelerde Hz. Ali, hicret gecesi Allah Rasûlü'nün Mekke'den sağ salim ayrılmasını sağlamak amacıyla canı pahasına fedakârlık yaptığına, müşriklerin kendisinden şüphelenmediklerine, bu uğurda müşriklerle savaşmayı dahi göze aldığına ve müşrikleri her an gözetim altında tuttuğuna işaret etmektedir.

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren bir diğer şiir metni de Hz. Ebû Bekir'e ait yirmi dizelik râiyyedir.

Hz. Ebû Bekir, Sevr Dağı'ndaki mağarada yaşananları, Allah Rasûlü'ne savaş açan müşriklerin akıbetlerini ve Medine'ye hicret gerekçesini dile getirdiği dizelerde şunları söyler: [62] (Basît)

1- قَالَ النَّبِيُّ وَلَمْ يَجْزَعْ[63] يُوَقِّرُنِي وَنَحْنُ فِي سُرَفٍ مِنْ ظُلْمَةِ الْغَارِ

2- لَا تَخْشَ شَيْئاً؛ فَإِنَّ اللهَ ثَالِثُنَا وَقَدْ تَكَفَّلَ[64] لِي مِنْهُ بِإِظْهَارِ

3- وَإِنَّمَا كَيْدُ مَنْ تُخْشَى بَوَادِرُهُ كَيْدُ الشَّيَاطِينِ كَادَتْهُ لِكُفَّارِ

4- وَاللهُ مُهْلِكُهُم طُرّاً بِمَا كَسَبُوا وَجَاعِلُ الْمُنْتَهَى مِنْهُمْ إِلَى النَّارِ

5- وَأَنْتَ مُرْتَحِلٌ عَنْهُم وَتَارِكُهُمْ إِمّا غُدُوّاً وَإِمَّا مُدْلِجٌ سَارِي

6- وَهَاجِرٌ أَرْضَهُمْ حَتَّى يَكُونَ لَنَا قَوْمٌ عَلَيْهِمْ ذَوُو عِزٍّ وَأَنْصَارِ

1- Biz mağaranın zifiri karanlığında bulunduğumuz sırada Peygamber endişeye kapılmadan hürmetle şunu dedi bana:

---

[62] Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasen b. Hibetullah b. Abdullah eş-Şâfi'î, İbn 'Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, thk. Muhibbu'd-Dîn Ebû Sa'îd v.dğr., (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995), 30, 86; Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İshâk, el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke fî kadîmi'd-dehri ve hadîsih*, thk. 'Abdulmelik b. 'Abdillâh b. Duheyş, (Beyrut: Dâru Hıdır, 1994), 4, 84; Abdurrahmân, es-Suheylî, *er-Ravdu'l-unuf fî şerhi's-Sîreti'n-Nebeviyye li'bn'i-Hişâm*, thk. Mecdî b. Mansur eş-Şûrâ, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, ts.), 2, 323, 324; Ebû Bekr, es-Sıddîk, *Dîvân*, tkh. Râcî el-Esmer, (Beyrut: Dâru Sâdır, 1997), 53.

[63] Dizede yer alan لم يجزع ifadesi bazı kaynaklarda لم أجزع şeklindedir. Anlam itibarıyla لم يجزع ifadesi daha uygun düştüğünden dizenin tercümesinde لم يجزع tercih edildi. Bk. 'Alâu'd-dîn 'Ali b. Muhammed b. İbrâhîm, el-Hâzin, *Tefsîru'l-Hâzin el-musemmâ lubâba't-te'vîl fî ma'ânî't-tenzîl,* thk. Abdu's-Sellâm Muhammed b. Şâhîn, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2004), 2, 364.

[64] Dizede yer alan تكفل ifadesi bazı kaynaklarda توكل şeklindedir. Ne var ki anlam itibarıyla تكفل ifadesi daha uygun düşmektedir. Bk. el-Hâzin, *Tefsîru'l-Hâzin,* 2, 364.

CC BY-NC-ND 4.0

2- "Korkma bir şeyden! Zira Yüce Allah üçüncümüzdür." (Ardından Hz. Peygamber, Yüce Allah) tarafından (himaye edilmekte olduğumuzun) ortaya çıkarılacağına dair şahsıma teminat vermiştir.

3- (Esas tuzak) dilediklerinin her an tecelli etmesinden sakınılması gereken Yüce Allah'ın tuzağıdır. Şeytanların tuzağı(na gelince, şeytanlar) inanmayanlar için kurmuştur (aslında tuzağı.)

4- Yüce Allah kazandıkları (kötü eylemler) sebebiyle toptan helak edecektir onları ve varacakları son durağı cehennem ateşi yapacaktır.

5- (Şimdi) sen onlardan yüz çevirerek göç ediyorsun ve (küfürleriyle baş başa) bırakıyorsun onları ya sabahın erken vaktinde veya gecenin kalan son kısmında

6- Topraklarından ayrılıyorsun. Onur sahiplerinin ve Ensâr'ın başını çektiği (güçlü) bir topluluk bize ait olsun diye.

Dizelerden de anlaşılacağı üzere Hz. Ebû Bekir, Sevr dağında gizlendikleri yerin Allah Rasûlü'nü ve beraberindekileri aramaya koyulan müşrikler tarafından tespit edilebileceği yolunda endişelidir. Allah Rasûlü, bu durum karşısında Hz. Ebû Bekir'i sakinleştirmeye çalışmakta ve Hz. Ebû Bekir'e Yüce Allah'ın koruması altında bulundukları yolunda telkinde bulunmaktadır. Dizelerden Hz. Ebû Bekir'in Allah Rasûlü tarafından yapılan telkinle sakinleştiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hz. Ebû Bekir, dizelerde müşrikler tarafından Allah Rasûlü'ne kurulan tuzaktan korkulmaması gerektiğine işaret etmektedir. Buna mukabil Hz. Ebû Bekir, esas korkulması gerekenin, beklenmedik bir anda inanmayanlar üzerinde gazabı tecelli edecek olan Yüce Allah'ın tuzağı olduğunu söylemektedir. Bu bakımdan Hz. Ebû Bekir, dizelerde Allah Rasûlü'ne iman etmek yerine, baskı politikaları uygulamak suretiyle Allah Rasûlü'nü yurdundan eden müşriklerin ölüm ötesi hayatta varacakları son durağın cehennem olacağına gönderme yapmaktadır. Hz. Ebû Bekir, müşriklerin baskıları sonucunda Allah Rasûlü'nü hicret etmeye sevk eden gerekçeye de değinmektedir. Hz. Ebû Bekir'e göre Allah Rasûlü'nü Medine'ye hicret etmeye sevk eden esas neden, Medineli Müslümanlardan ve onur sahibi şahsiyetlerden İslâm davetine güç kazandıracak yeni bir topluluk oluşturma arzusudur.

Hz. Ebû Bekir, dizelerin devamında mağaradan ayrıldıktan sonra yaşanan gelişmeler hakkında da ipuçları vermektedir. Hz. Ebû Bekir, dizelerde şunları söyler:[65] (Basît)

7- حَتَّى إِذَا اللَّيْلُ وَارَتْنَا جَوَانِبُهُ وَسَدَّ مِنْ دُونِ مَا نَخْشَى بِأَسْتَارِ

CC BY-NC-ND 4.0

[65] İbn 'Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 30, 86.

8- سَارَ الْأُرَيْقِطُ يَهْدِينَا وَأَيْنُقُهُ يَنْعَبْنَ بِالْقَوْمِ نَعْباً تَحْتَ أَكْوَارِ

9- يَعْسِفْنَ عَرْضَ الثَّنَايَا بُعْدَ أَطْوَلِهَا وَكُلَّ سَهْبٍ دُقَاقِ التُّرْبِ مَوَّارِ

7- Gece her yönden bizi gözlerden ırak tutunca ve önümüze perdelerle korktuklarımızdan set çekince

8- (Rehber) Uraykıd bize yol göstererek yürüdü. Develeri de (hicret eden) topluluğu taşıyarak eyerlerin altında yol aldılar

9- En uzun yolu kat ettikten sonra dağlık yolları gelişi güzel aşarak. Toprağındaki kum taneleri hareketli olan her bir çölü (aşarak.)

Dizelerde hicret yolcuları, müşriklere yakalanmamak için gece karanlığında yol almaktadırlar. Zira Allah Rasûlü, Mekkeli müşriklerin hicret yolcularını ele geçirmek için her yola başvuracaklarını öngördüğünden ihtiyatlı hareket etmekte ve gece vakti yola koyulmaktadır. Deneyimli rehber Uraykıd da Allah Rasûlü'nü ve beraberindekileri kafilelerin uğrak yeri olmayan ıssız bölgelerden yürütmektedir. Hicret yolcularını taşıyan develerin sırtlarına konulan palanlar dahi dizelere yansıtılmıştır.

Uzun mesafeler kat edildikten sonra nihayet Mudlic oğullarına ait topraklara ulaşılmış ve Mekkeli müşriklerin takibinden kurtulmaya ramak kalmıştır. Ne var ki Mekkeli müşrikler, Allah Rasûlü ve Hz. Ebû Bekir'den her birinin başına yüz deve[66] ödül koymuşlardır.[67] Ödüle tamah eden Mudlic oğullarına mensup Sûrâka ismindeki şahıs hicret yolcularının izlerini sürmüş ve bulundukları yere ulaşmıştır.

Hz. Ebû Bekir, Mudlic oğullarının yurdunda yaşanan gelişmeleri ve atın toprağa saplanma mucizesini de dizelere taşımaktadır. Hz. Ebû Bekir dizelerde şunları söyler:[68] (Basît)

10- حَتَّى إِذَا قُلْتُ قَدْ أَنْجَدْنَ عَارَضَنَا مِنْ مُدْلِجٍ فَارِسٌ فِي مَنْصِبٍ وَارِ

11- يُرْدِي بِهِ مُشْرِفُ الْأَقْطَارِ مُعْتَرِضاً كَالسَّيِّدِ ذِي اللَّبْدَةِ الْمُسْتَأْسِدِ الضَّارِي

12- فَقَالَ كُرُّوا، فَقُلْنَا: إِنَّ كَرَّتَنَا مِنْ دُونِهَا لَكَ نَصْرُ الْخَالِقِ الْبَارِي

13- أَنْ يَخْسِفَ الْأَرْضَ بِالْأَحْوَى وَفَارِسِهِ فَانْظُرْ إِلَى أَرْبَعٍ فِي الْأَرْضِ غُوَّارِ

14- فَهِيلَ لَمَّا رَأَى أَرْسَاغَ مُهْرَتِهِ قَدْ سُخْنَ فِي الْأَرْضِ لَمْ تُحْفَرْ بِمِحْفَارِ

15- فَقَالَ: هَلْ لَكُمْ أَنْ تُطْلِقُوا فَرَسِي وَتَأْخُذُوا مَوْثِقِي فِي نُصْحِ أَشْرَارِ

16- فَأَصْرِفَ الْحَيَّ عَنْكُمْ إِنْ لَقِيتُهُمْ وَأَنْ أُعَوِّرَ مِنْهُمْ عَيْنَ عُوَّارِ

[66] es-Suheylî, *er-Ravdu'l-unuf,* 2, 321.
[67] Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr, 45.
[68] İbn 'Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 30, 86.

CC BY-NC-ND 4.0

17- فَادْعُوا الَّذِي هُوَ عَنْكُمْ كَفَّ عَدْوَتَنَا يُطْلِقُ جَوَادِي فَأَنْتُمْ خَيْرُ أَبْرَارِ

18- فَقَالَ قَوْلاً رَسُولُ اللَّهِ مُبْتَهِلاً: يَا رَبِّ إِنْ كَانَ يَنْوَي غَيْرَ إِخْفَارِي

19- فَنَجِّهِ سَالِماً مِنْ شَرِّ دَعْوَتِنَا وَمَهْرَهُ مُطْلَقاً مِنْ كَلْمِ آثَارِ

20- فَأَظْهَرَ اللَّهُ إِذْ يَدْعُو حَوَافِرَهُ وَفَارَ فَارِسُهُ مِنْ هَوْلِ أَخْطَارِ

10- Tam da bizi otlak alana ulaştırdı derken, Mudlic[69] (oğullarından) bir süvari kor gibi[70] (süratli kısrak üzerinde) karşımıza çıktı

11- Avının etini yemeye tutkun yeleli vahşi aslan misali yeri sert adımlarla direnerek tepeleyen[71] (kısrak üzerinde).

12- (Surâka) "Geri durun" dedi hemen. Biz de dedik ki: "Kuşkusuz Yaratıcı Allah'ın (vaat ettiği) zafer senin hatırına geri durmamıza engeldir."

13- Paslanmış demir rengindeki kısrağı süvarisiyle yere saplamak suretiyle (vaat ettiği zaferi gerçekleştiren Allah'ın vaadi engeldir.) Bak işte gör (kısrağının) dört ayağı saplanmış yere!

14- (Surâka) kısrağının bileklerini kazma ile kazılmamış sert toprağa saplanmış halde görünce ürktü bir an!

15- Akabinde (Surâka) şunu söyledi: "Kısrağımı serbest bırakmanız ve kötülere nasihat edeceğime dair benden söz almanız mümkün mü?"

16- "Ta ki kâfir topluluğun dikkatini sizden uzak başka yöne çekeyim. Basireti kapalı olanların amaçlarını da boşa çıkarayım.

17- "Size saldırımızı engelleyen (Yüce Allah'a) dua edin de atımı (saplandığı yerden) çıkarsın. Zira siz iyilikseverlerin en hayırlılarısınız."

18- İşte o an Allah Rasûlü (Yüce Allah'a) yakararak şöyle bir söz söyledi: "Ey Rabbim! Eğer ahde vefaya niyet ediyorsa bedduamızın şerrinden onu sağ salim kurtar"

19- "Kısrağını da (kurtar) özgürlüğüne kavuşmuş olarak çiziklerin acısından."

20- Allah Rasûlü tam dua ederken, Yüce Allah kısrağın ayaklarını birden (saplandıkları yerden) çıkardı. (Böylece) süvarisi de kurtuldu

[69] Dizede yer alan مدلج ifadesi ile Surâka b. Mâlik'in atası Mudlic b. Murra b. 'Abd-i Menât b. Kinâne kastedilmektedir. Bkz. Ebû Bekr es-Sıddîk, *Dîvân*, 55.

[70] Dizede yer alan وار منصب في ifadesi ile Surâka b. Mâlik'in bindiği 'kor gibi süratli kısrak' kastedilmektedir. Bkz. Ebû Bekr, es-Sıddîk, *Dîvân*, 55.

[71] Dizede يردي به مشرف الأقطار معترضا ifadesiyle Surâka'nın bindiği kısrağın ilerlememek için direnerek yeri tepmesi kastedilmektedir. Bkz. Ebû Bekr, es-Sıddîk, *Dîvân*, 55.

CC BY-NC-ND 4.0

tehlikelerin dehşetinden.

Dizelerde Sûrâka, yağız atının sırtında avını parçalamaya hazır yırtıcı aslan misali hicret yolcularına saldırı pozisyonundadır. Zira Sürâka avını ele geçireceğinden ve başına konulan ödüle sahip olacağından emindir. Sürâka, özgüvenin verdiği cesaretle "Geri durun!" diye bağırmakta ve hicret yolcularına durmaları için yüksek sesle çağrıda bulunmaktadır. Ne var ki hicret yolcuları çağrıya kulak asmamakta ve Yüce Allah'ın himayesinde menzile doğru yolculuğa devam etmektedirler. Tam da o sırada beklenmedik bir şey meydana gelmiş ve Sürâka'nın atı aniden bileklerine kadar sert toprağa gömülmüştür. Surâka, alışılagelenin dışında meydana gelen bu durum karşısında paniklemiştir. Nihayet Surâka, Allah Rasûlü'nün Yüce Allah tarafından himaye edildiğini fark etmiş ve çareyi aman dilemekte bulmuştur. Surâka, içine düştüğü zor durumdan kurtulması için Allah Rasûlü'nden Yüce Allah'a dua etmesini de istemiştir. Yine Surâka, hicret yolcularının izlerini sürmeyi bırakmaları yolunda Mekkeli müşriklere telkinde bulunacağına ve dikkatlerini başka yönlere çekeceğine dair Allah Rasûlü'ne söz vermiştir. Allah Rasûlü dua etmeye koyulduğu sırada at saplandığı yerden kurtulmuş ve Surâka karşı karşıya geldiği ölüm tehlikesini savuşturmuştur.

Görüleceği üzere dizelerde Hz. Ebû Bekir, yaşanan gelişmeleri adeta film şeridi gibi bütün yönleriyle gözler önüne sermektedir.

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicretini yansıtan bir diğer şiir metni de Surâka b. Mâlik'e ait dört dizelik derlemedir.

Surâka b. Mâlik, atının topraktan kurtulma mucizesinden sonra Mekke'ye döner. Ebû Cehil (ö. 2/624), Surâka'yı eli boş dönmesi sebebiyle paylar. Surâka, Ebû Cehil'e dizeler yoluyla cevap verir ve yaşadıklarının alışılagelenin dışında olduğuna vurgu yaparak şunları söyler:[72] (Tavîl)

1- أَبَا حَكَمٍ! وَاللَّهِ لَوْ كُنْتَ شَاهِداً لِأَمْرِ جَوَادِي إِذْ تَسِيخُ قَوَائِمُهْ

2- عَجِبْتَ وَلَمْ تَشْكُكْ بِأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولٌ وَبُرْهَانٌ فَمَنْ ذَا يُقَاوِمُهْ

3- عَلَيْكَ بِكَفِّ الْقَوْمِ عَنْهُ، فَإِنَّنِي أَرَى أَمْرَهُ يَوْماً سَتَبْدُو مَعَالِمُهْ

4- بِأَمْرٍ يَوَدُّ النَّاسُ بِأَسْـرِهِـم بِأَنَّ جَمِيعَ النَّاسِ طُرّاً يُسَالِمُهْ

1- Be Hey Ebu'l-Hakem! Allah'a and olsun ki; şayet atımın ayakları saplandığında durumuna tanık olsaydın

2- Şaşırırdın da şüpheye düşmezdin Muhammed'in Peygamber ve hüccet olduğuna. O halde kim ona karşı koyabilir ki?

3- Halkı engellemen gerekir (zarar vermemeleri için) ona. Zira ben

[72] es-Suheylî, *er-Ravdu'l-unuf,* 2, 322; el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke,* 4, 85.

CC BY-NC-ND 4.0

(insanları davet ettiği) meseleye ait belirtilerin bir gün ortaya çıkacağını görüyorum

4- İnsanlar tek bir emirle hep birden o (Peygamber)le barış içerisinde yaşamayı arzulayacaklardır bütün insanlar.

Dizelerden de anlaşılacağı üzere beklenmedik bir anda atının ayakları sert toprağa saplanan Surâka, Allah Rasûlü'nün peygamber olduğunu sezinlemekte ve Yüce Allah'ın himayesinde bulunması sebebiyle karşı konulamayacağını fark etmektedir. Bu bakımdan Surâka, Mekke'nin fethinden sonra Allah Rasûlü'nün huzurunda Müslüman olduğunu açıkça ilan eder.[73]

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren bir diğer şiir metni de kime ait olduğu belirsiz beş dizelik bir derlemedir.

Allah Rasûlü ve beraberindekiler Mekke'den gizlice ayrıldıklarından Mekke halkı hicret yolcularının hangi istikamete gittikleri hususunda bilgi sahibi değildirler. Mekke'de kalan Müslümanlar üç gün aradan sonra hicret yolcularının akıbetleri hususunda endişe duymaya başlarlar. Bu sırada Mekke ovası cihetinden kimliği belirsiz bir şahıs şarkı formatında bazı dizeler okur. Dizeler, Allah Rasûlü ve beraberindekilerin Yesrib istikametine gittiklerini ve Huzâ'a kabilesinin Ka'b oğulları boyuna mensup Ümmü Ma'bed künyesiyle meşhur 'Âtike bint Hâlid'e[74] (ö. ?/?) ait çadıra uğradıklarını haber vermektedir. Dizelerde meçhul şair şunları söyler:[75] (Tavîl)"

1- جَزَى اللهُ رَبُّ النَّاسِ خَيْرَ جَزَائِهِ رَفِيقَيْنِ حَلَّا خَيْمَتَيْ أُمِّ مَعْبَدِ

2- هُمَا نَزَلَا بِالْهُدَى وَاهْتَدَتْ بِهِ فَأَفْلَحَ مَنْ أَمْسَى رَفِيقَ مُحَمَّدِ

3- فَيَا لَقُصَيٍّ مَا زَوَى اللهُ عَنْكُمُ بِهِ مِنْ فِخَارٍ لَا يُبَارَى وَسُؤْدَدِ

4- لِيَهْنِ بَنِي كَعْبٍ مَقَامُ فَتَاتِهِم وَمَقْعَدُهَا لِلْمُؤْمِنِينَ بِمِرْصَدِ

5- سَلُوا أُخْتَكُم عَنْ شَاتِهَا وَإِنَائِهَا فَإِنَّكُمُ إِنْ تَسْأَلُوا الشَّاةَ تَشْهَدِ

6- دَعَاهَا بِشَاةٍ حَائِلٍ فَتَحَلَّبَتْ لَهُ بِصَرِيحٍ ضَرَّةُ الشَّاةِ مُزْبِدِ

7- فَغَادَرَهَا رَهْناً لَدَيْهَا لِحَالِبٍ يُرَدِّدُهَا فِي مَصْدَرٍ ثُمَّ مَوْرِدِ

1- İnsanların Rabbi olan Allah, Ümmü Ma'bed'in çadırlarına uğrayan iki

[73] 'İzzu'd-Dîn b. el-Esîr Ebi'l-Hasen Ali b. Muhammed, el-Cezerî, *Usdu'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, thk. eş-Şeyh Ali Muhammed Mu'avvad v.dğr., (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, ts.), 2, 414.

[74] Yûsuf b. Abdullah, b. 'Abdi'l-Azîz el-Kurtubî en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, nşr. 'Âdil Murşid, (Amman: Dâru'l-A'lâm, 2002), 963.

[75] en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 964; İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebîr,* 1, 198. Hassân b. Sâbit, *Dîvân,* thk. 'Abd Muhanna, (Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 59.

CC BY-NC-ND 4.0

yol arkadaşı en hayırlı mükâfatla mükâfatlandırsın.

2- Hidayetle konakladılar da (Ümmü Ma'bed) bu sayede doğru yolu buldu. Zira kim Muhammed'e eşlik eder de akşamlarsa selâmet bulur.

3- O halde yetişin Be hey Kusayy (oğulları! Şunu bilin ki:) Allah, o (Peygamber sayesinde) sizden rekabet edilmesi mümkün olmayan bir övünç ve onur kaynağını esirgemedi.

4- Ka'b oğullarını kızlarının bu makamı ve inananların yolundaki[76] ikamet yeri sevindirsin.

5- Koyun ve kap (mucizesini) kız kardeşinize sorun. Zira (Allah Rasûlü'nün ellerinde meydana gelen mucizeyi) koyuna sorsanız (koyun dahi) tanıklık eder (buna)

6- (Allah Rasûlü kız kardeşinizden) sütten kesilmiş koyunu getirmesini istedi de (koyunun) memesi katıksız ve köpüklü bol süt verdi o (Peygamber'e)

7- Ardından (Peygamber,) koyunu sağacak kimseye fayda versin diye (Ümmü Ma'bed'in) yanında rehin bıraktı. Sağdıkça gelir ve (rızık) kaynağı olsun diye.

Allah Rasûlü'ne ve yol arkadaşı Ebû Bekir'e dua ederek dizelere başlayan şair hicret yolcularının Ümmü Ma'bed'e ait iki çadıra yöneldiklerine ve çadırlarda konakladıklarına işaret etmektedir. Bu sırada yaşanan süt mucizesine de değinen şair, Kusayy oğullarının Allah Rasûlü'nü konuk etme şerefine nail olan Ümmü Ma'bed'le gurur duymaları gerektiğini öne sürmektedir.

Dizelerden Ümmü Ma'bed'in misafirperver bir hanımefendi olduğu ve yoldan geçenlere ikramda bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu bilen Allah Rasûlü ve beraberindekiler yiyecek satın almak ümidiyle Ümmü Ma'bed'in çadırlarına uğrarlar. Ne var ki Ümmü Ma'bed'in elinde o an için konuklara sunacak yiyecek kalmamıştır. Allah Rasûlü, avlunun kenarında sütten kesilmiş cılız bir koyun görür ve izin aldıktan sonra besmele çekerek koyunu sağar. Cılız koyun, umulmadık biçimde fazla miktarda süt verir. Ümmü Ma'bed, gördükleri karşısında şaşkına döner ve konuğunun Allah Rasûlü olduğunu anlar. Ümmü Ma'bed, çok geçmeden Allah Rasûlü'ne biat eder. Akabinde Allah Rasûlü Medine'ye doğru tekrar yola koyulur.[77]

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren bir diğer şiir metni de Kubâ Mescidi'nin inşası sırasında Abdullah b. Ravâha tarafından

[76] Dizede yer alan مرصد 'yol' anlamındadır. Bkz.: İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab,* (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.), 3, 1654.

[77] en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 964.

CC BY-NC-ND 4.0

dile getirilen dizelerdir.

Abdullah b. Ravâha, Kubâ Mescidi'nin inşası sırasında Müslümanların yorgunluklarını hafifletmek amacıyla bazı dizeler okur. Abdullah b. Ravâha, dizelerde şöyle der:[78] (Maştûru'r-recez)

1- أَفْلَحَ مَنْ يُعَالِجُ الْمَسَاجِدا

2- وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ قَائِماً وَقَاعِدا

3- وَلَا يَبِيتُ اللَّيْلَ عَنْهُ رَاقِدا

4- وَمَنْ يُرَى عَنِ الْغُبَارِ حَائِدا

1- Kurtuluştadır mescitlerle (insanlara) deva olan

2- Hem ayakta hem de oturarak Kur'an okuyan

3- Kur'an okumadan bütün geceyi yatarak geçirmeyen

4- (Mescidin inşası sırasında toza ve toprağa karışmış halde) tozdan sakınarak görülen.

Allah Rasûlü de Abdullah b. Ravâha'nın söylediği dizelerin sonlarını tekrarlayarak Abdullah b. Ravâha'ya eşlik eder.[79]

Hicret yolculuğu Allah Rasûlü'nün Medine'ye ulaşmasıyla son bulur. Allah Rasûlü Medine'de halk tarafından coşkuyla karşılanır. Zira halk, Allah Rasûlü'nün hicret yurdu olarak Medine'yi seçmiş olması ve aralarında bulunması sebebiyle duygu yoğunluğu yaşamaktadır. Söz gelimi hicret yolcularını karşılayan kadınlar ve çocuklar topluca şu dizeleri terennüm ederler:[80] (Remel)

1- طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ

2- وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَا دَعَا لِلَّهِ دَاعِ

3- أَيُّهَا الْمَبْعُوثُ فِينَا جِئْتَ بِالْأَمْرِ الْمُطَاعِ

1- Ay doğdu üzerimize Vedâ' tepelerinden

2- Şükür farz oldu bize bir davetçi Allah'a çağırdığında

3- Ey bizlere gönderilen Elçi! Bize uyulacak bir emir getirdin sen.

Yapılan izahlardan ve çalışma konusu metinlerden de anlaşılacağı

[78] İbn Şubbe, *Ahbâru'l-Medîneti'l-Munevvera,* thk. 'Abdulazîz b. Ahmed el-Muşeykıh, (Riyad: Dâru'l-'Uleyyân, 1408), 1, 55,56.

[79] İbn Şubbe, *Ahbâru'l-Medîneti'l-Munevvera,* 1, 55,56.

[80] 'İmâdu'd-dîn Ebu'l-fidâ İsmâil b. 'Amr, İbn Kesîr, *el-Bidâyetu ve'n-nihâye*, thk. Abdullah b. 'Abdu'l-Muhsin et-Turkî, (Cîze: Hecr li't-Tıbâ'ati ve'n-Neşri ve't-Tevzî' ve'l-İ'lân, 1999), 4, 488. Nûru'd-dîn Ali b. 'Abdillâh es-Semhûdî, *Vefâu'l-vefâ bi ahbâri Dâri'l-Mustafâ,* thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamid, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1955), 1, 262.

CC BY-NC-ND 4.0

üzere, şair sahabiler tarafından dile getirilen dizelerde Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti sırasında yaşanan olaylarla ilgili ipuçlarına etraflıca yer verildiğini söylemek mümkün gözükmektedir. Nitekim dizelerde Ali b. Ebî Tâlib'in geceyi Allah Rasûlü'nün yatağında geçirmesi, hicret yolcularının mağarada gizlenmeleri, Surâka'nın atı ve Ümmü Ma'bed'e ait sütten kesilmiş cılız koyununun bol miktarda süt vermesi gibi hicret sırasında yaşanan olaylara detaylarıyla işaret edilmektedir.

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicretine yönelik sahabe şairlerin duygularını da incelemek konu bütünlüğü açısından yararlı olacaktır.

D. Hz. Peygamber'in Hicretine Yönelik Sahabe Şairlerin Duyguları

Kuşkusuz Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicret etmesi Medineli Müslümanlar açısından da tarihî öneme haizdir. Zira Medineli Müslümanlar Allah Rasûlü'ne ve muhacirlere kucak açmaları ve sahip oldukları malları muhacirlerle paylaşmaları sebebiyle Yüce Allah tarafından 'Ensâr' ismiyle onurlandırılmışlardır. Bu bakımdan Medineli şairlerin hicret hadisesine yönelik duygularını dizelere yansıtmış olmaları beklenecek bir durumdur.

Günümüze ulaşan metinlerde Medineli şairlerin, Allah Rasûlü'nün aralarında bulunması, Ensâr tarafından muhacirlere kucak açılması ve muhacirlerle mal paylaşımı yapılması gibi Medineli Müslümanların sergilediği onurlu yaklaşımla övündükleri görülmektedir. Yine Medineli şairlerin, Allah Rasûlü'nün Ensâr'a olan özel muhabbeti sebebiyle de dizelerde övündükleri görülmektedirler.

Söz gelimi, şair Hassân b. Sâbit (ö. 60/680), Allah Rasûlü'nün aralarında bulunmasıyla övünmekte ve dizelerde şunları söylemektedir:[81] (Tavîl)

1- لَقَدْ خَابَ قَوْمٌ غَابَ عَنْهُم نَبِيُّهُم وَقُدِّسَ مَنْ يَسْرِي إِلَيْهِمْ وَيَغْتَدِي

2- تَرَحَّلَ عَنْ قَوْمٍ فَضَلَّتْ عُقُولُهُمْ وَحَلَّ عَلَى قَوْمٍ بِنُورٍ مُجَدَّدِ

3- هَدَاهُمْ بِهِ بَعْدَ الضَّلَالَةَ رَبُّهُمْ وَأَرْشَدَهُم–مَنْ يَتْبَعِ الْحَقَّ يَرْشُدِ

1- Aralarında Peygamberleri bulunmayan bir topluluk ziyandadır. (Buna mukabil Hz. Peygamber'in) kendilerine doğru gece yol aldığı ve de sabahın erken vaktinde yola koyulduğu kimseler ise (dalaletten) arındırılmışlardır.

2- (Hz. Peygamber) bir topluluğu arkada bırakıp uzaklaştı da sapıttı

[81] en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 964; İbn Kesîr, *el-Bidâyetu ve'n-nihâye*, 4, 479, 480. Hassân, b. Sâbit, *Dîvân,* 59, 60.

CC BY-NC-ND 4.0

akılları. (Allah Rasûlü) yenilenen bir ışıkla (başka) bir kavimde karar kıldı.

3- (Hz. Peygamber) sayesinde (Medine halkını) Rabbleri sapkınlıklarının ardından doğru yola sevk etti. Hem de irşat etti onları. (Kuşkusuz) kim hakka uyarsa doğru yolu bulur.

Şaire göre Allah Rasûlü'ne kucak açan ve İslâm davetine uyan Medine halkı dalaletten arındırılmıştır. Buna mukabil baskıcı politika uygulamak suretiyle Allah Rasûlü'nü yurdundan eden ve küfürde ısrarcı olan Mekke halkı ise ziyandadır.

Hassân b. Sâbit, dizelerde halkının Allah Rasûlü'ne destek olmalarıyla ve Allah Rasûlü'nü mallarına ortak etmeleriyle de övünmektedir. Şair bu bağlamda şunları söyler:[82] (Basît)

1- قَوْمِي الَّذِينَ هُمُو آوَوا نَبِيَّهُمُ وَصَدَّقُوهُ، وَأَهْلُ الْأَرْضِ كُفَّارُ

2- إِلَّا حَصَائِصَ أَقْوَامٍ هُمُ سَلَفٌ لِلصَّالِحِينَ، مَعَ الْأَنْصَارِ أَنْصَارُ

3- مُسْتَبْشِرِينَ بِقَسْمِ اللهِ، قَوْلُهُمُ لَمَّا أَتَاهُمْ كَرِيمُ الْأَصْلِ مُخْتَارُ

4- أَهْلاً وَسَهْلاً فَفِي أَمْنٍ وَفِي سَعَةٍ نِعْمَ النَّبِيُّ، وَنِعْمَ الْقَسْمُ وَالْجَارُ

5- فَأَنْزَلُوهُ بِدَارٍ لَا يَخَافُ بِهَا مَنْ كَانَ جَارَهُمُ، دَاراً هِيَ الدَّارُ

6- وَقَاسَمُوهُ بِهَا الْأَمْوَالَ إِذْ قَدِمُوا مُهَاجِرِينَ، وَقَسْمُ الْجَاحِدِ النَّارُ

1- Peygamberlerini barındıranlar ve yeryüzünün sakinleri (henüz) inançsız iken (Peygamber'in getirdiklerini) onaylayanlar bizzat halkımdır

2- Topluluklarda seçkinler dışındaki (insanlar inançsız iken.) İşte o seçkin kimseler salih kullara seleftirler ve Ensâr'la birlikte (Hz. Peygamber'e) destekçidirler

3- Allah'ın kendilerine nasip ettiğini uğurlu sayarak. Asaletin saygını ve seçkin (Peygamber yurtlarına) geldiğinde şudur sözleri:

4- "Hoş geldin safalar getirdin! İşte (bak) güvendesin ve ferahtasın! Ne mükemmel Peygamber, ne iyi nasip ve (ne âlâ) komşu (olarak geldin bize Ey Peygamber!)"

5- Bak gör (Peygamber'i) içinde kimsenin korkmayacağı bir evde konaklattılar. (Peygamber'in) kendilerine komşu olacağı o evde. Esaslı olan evde.

6- (Muhacirler Mekke'den) hicret ederek (Medine'ye) geldiklerinde, (Ensâr) Allah Rasûlü ile (sahip oldukları) malları orada paylaştılar.

[82] İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebi*, 2, 342.

CC BY-NC-ND 4.0

(Peygamber'e) inanmayanların nasibi (ise) sadece (cehennem) ateşi (oldu.)

Şaire göre Medine halkı Allah Rasûlü'ne özde bağlıdır. Zira Kureyşliler Allah Rasûlü'nü yurdundan etmiş iken Medine halkı Allah Rasûlü'ne kucak açmış, yurtlarında barındırmış ve gönül rızasıyla mallarını paylaşmıştır. Şair, halkının bu onurlu davranışıyla haklı olarak övünmektedir.

Medineli şair en-Nu'mân b. el-'Aclân (ö. 37/657) ise sahip oldukları malları muhacirlerle de paylaşan Medine halkıyla övünmektedir. Şair, bu bağlamda şunları söyler: [83] (Tavîl)

1- نَصَرْنَا وَآوَيْنَا النَّبِيَّ وَلَمْ نَخَفْ صُرُوفَ اللَّيَالِي وَالْعَظِيمَ مِنَ الْأَمْرِ

2- وَقُلْنَا لِقَوْمٍ هَاجَرُوا: مَرْحَباً بِكُمْ وَأَهْلاً وَسَهْلاً قَدْ أَمِنْتُمْ مِنَ الْفَقْرِ

3- نُقَاسِمُكُمْ أَمْوَالَنَا، وَدِيَارَنَا كَقِسْمَةِ أَيْسَارِ الْجَزُورِ عَلَى الشَّطْرِ

1- (Peygamber'i destekledik) de gecelerin (beraberinde getirdiği) musibetlerden ve musibetin büyüğünden korkmadık

2- Ve hicret eden topluluğa şunu dedik: "Hoş geldiniz. Safalar getirdiniz. (Artık) güvendesiniz fakir düşmekten.

3- (Zira) deve (etinin) kura ile yarı yarıya paylaşımında olduğu gibi, mallarımızı ve yurtlarımızı sizinle paylaşıyoruz.

Görüleceği üzere dizelerde şair, Allah Rasûlü'nün yanı sıra muhacirlere de kucak açan, muhacirleri yurtlarında barındıran ve muhacirlerle mallarını paylaşan Medine halkıyla övünmektedir.

Şair Ka'b b. Mâlik (ö. 50/670) ise, Allah Rasûlü'nün diğer topluluklara kıyasla Medine halkına olan özel muhabbeti sebebiyle ayrıcalıklı bir konumda bulunduklarına vurgu yapmakta ve dizelerde şunları söylemektedir:[84] (Kâmil)

1- نَصَرُوا نَبِيَّهُمُ بِنَصْرِ وَلِيِّهِ فَاللَّهُ عَزَّ بِنَصْرِهِ سَمَّانَا

2- فَكَفَى بِنَا فَضْلاً عَلَى مَنْ غَيْرِنَا حُبُّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ إِيَّانَا

1- (Medine halkı) vekili olan (Yüce Allah'ın dinine) arka çıkmak suretiyle Peygamberlerini desteklediler. Şanı Yüce olan Allah (Hz. Peygamber'i desteklememiz) sebebiyle bizi 'Ensâr' diye adlandırdı

2- O halde dışımızdakilere kıyasla Peygamber Muhammed'in bize olan

[83] Ahmed b. Ali b. Hâcer el-'Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Turkî, (Kahire: Merkezu Hecr Li'l-Buhûsi ve'd-Dirâsâti'l-'Arabiyye Ve'l-İslâmiyye, 2008), 11, 87.

[84] Celâlu'd-dîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, es-Suyûtî, *Şerhu şevâhidi'l-Muğnî*, thk. Ahmed Zâfir Kucân, (Beyrut: Lecnetu't-Turâsi'l-'Arabî, 1966), 2, 337.

CC BY-NC-ND 4.0

muhabbeti üstünlük olarak bize yeter.

Dizelerde şair, Medine halkının Allah Rasûlü'ne ve İslâm davetine destek olmaları sebebiyle Yüce Allah tarafından 'Ensâr' ismi verilmiş olmasıyla da övünmektedir.

Allah Rasûlü, Hassân b. Sâbit'e Hz. Ebû Bekir hakkında dizeler yoluyla bir şey söyleyip söylemediğini sorar. Hassân b. Sâbit, olumlu cevap verince Allah Rasûlü dizeleri dinlemek ister. Hassân b. Sâbit dizelerde şunları söyler:[85] (Basît)

1- إِذَا تَذَكَّرْتَ شَجْواً مِنْ أَخِي ثِقَةٍ فَاذْكُرْ أَخَاكَ أَبَا بَكْرٍ بِمَا فَعَلَا

2- اَلتَّالِي الثَّانِيَ الْمَحْمُودُ شِيمَتُهُ وَأَوَّلَ النَّاسِ طُرّاً صَدَّقَ الرُّسُلَا

3- وَثَانِيَ اثْنَيْنِ فِي الْغَارِ الْمُنِيفِ وَقَدْ طَافَ الْعَدُوُّ بِهِ إِذْ صَاعَدَ الْجَبَلَا

4- وَكَانَ حِبَّ رَسُولِ اللَّهِ قَدْ عَلِمُوا مِنَ الْبَرِيَّةِ لَمْ يَعْدِلْ بِهِ رَجُلَا

5- خَيْرُ الْبَرِيَّةِ أَتْقَاهَا وَأَرْأَفَهَا بَعْدَ النَّبِي وَأَوْفَاهَا بِمَا حَمَلَا

1- Güvenilir bir kardeşin tasasını hatırla(mak istersen) yaptıklarıyla kardeşin Ebû Bekir'i hatırla

2- Övgüye değer huyuyla ikinci sırada gelen ve tüm insanlar arasında peygamberlere ilk iman eden

3- Yüksek mağarada iki kişiden ikincisi olan. (Hani) düşman mağaranın etrafını dolaş(mıştı) dağa doğru tırmanırken.

4- Ve Allah Rasûlü'nün biricik dostu iken. İnsanlardan kimsenin (Ebû Bekir'e) denk olmadığını biliyorlardı.

5- (Zira Ebû Bekir) Peygamber'in ardından insanların Allah'tan en fazla sakınanı, en hayırlısı ve en merhametlisidir. Taşıdığı sorumlulukla da (insanların) en vefakârıdır.

Dizelerde şair, Hz. Ebû Bekir'in Allah Rasûlü'nün biricik dostu olduğuna ve hicret esnasında mağarada Allah Rasûlü'ne eşlik ettiğine gönderme yapmaktadır. Yine dizelerde şair, Hz. Ebû Bekir'in ahlâkı, takvası, merhameti ve ahde vefası ile insanlar arasında Allah Rasûlü'nden sonra gelen en hayırlı kimse olduğuna da işaret etmektedir.

Yapılan izahlardan da anlaşılacağı üzere, sahabe şairler, Allah Rasûlü başta olmak üzere muhacirlerin Medine'yi yurt edinmeleri ve Medine halkının maddî ve manevî her tür desteği kendilerinden esirgememeleri karşısında yaşadıkları duygu yoğunluğunu dizelere yansıtmaktadırlar. Sahabe şairlerin bu bağlamda yaşadıkları duygu yoğunluğu daha çok

CC BY-NC-ND 4.0

[85] en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 374. İbn 'Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 30, 91; Hassân b. Sâbit, *Dîvân,* 179, 180.

muhacirlere kucak açan Medine halkıyla övünme şeklinde tezahür etmektedir.

Sahabe şairlere ait yukarıdaki dizelerde cahiliye şiirinde alışılagelenin aksine kabilecilikle övünmek yerine Allah Rasûlü'nün aralarında bulunması ve Müslümanların muhacirlere verdikleri maddi ve manevi destekle övünülüyor olması dikkate şayandır. Kuşkusuz bu durum, İslâm tarihinde henüz erken dönem sayılabilecek hicret hadisesinden itibaren sahabe arasında ümmet bilincinin yerleşmeye başladığına işaret eden göstergelerdendir.

Son söz olarak şunu söylemek uygun olacaktır: Hz. Peygamber'in Mendine'ye hicretine yönelik sahabe şairlerin duygularını yansıtan dizeler, sonraki dönemlerde müstakil ilim halini alan bedî'iyyelere ve methiyelere öncülük etmiştir.[86]

Acaba Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren sahabe şairlere ait çalışmalar şiir tekniği bakımından nasıldır?

Çalışmanın bu aşamasında ilgili şiir metinleri şiir tekniği bakımından incelenecektir.

E. Teknik Özellikler

Sözlükte 'his' ve 'duygu'[87] anlamlarına gelen şiir, terim olarak, 'duygu ve düşünceleri tasvir eden vezinli ve kafiyeli söz'[88] şeklinde tanımlanır. Buna göre teknik anlamda şiir sanatı, mana[89] ile birlikte lafız, vezin, kafiye, duygu/infial ve kurgu/sanat tasviri gibi üslûp[90] unsurlarından oluşur

Çalışma boyunca hicret şiirine mana itibarıyla değinildi. Bu bakımdan hicret şiiri, şiir tekniği bağlamında lafız, vezin, kafiye, duygu/infial ve sanat

---

[86] Takıyyu'd-Dîn Ebû Bekr Ali b. Hicce el-Hamevî, *Ḫızânetu'l-edeb ve ğâyetu'l-ereb,* thk. 'İsâm Şu'ayto, (Beyrut: Dâru ve Mektebetu'l-Hilâl, 1987), 1, 6; 'Âişe bint Yûsuf b. Ahmed el-Bâ'ûniyye, *el-Bedî'iyye ve şerḥuhâ el-feṭḥu'l-mubîn fî medḥi'l-Emîn*, thk. 'Âdil el- 'Azzâvî, 'Abbâs Sâbit, (Dimaşk: Dâru Kenân, 2009), 5; Ali Ebû Zeyd, *el-Bedî'iyyât fi'l-Edebi'l-'Arabî,* (Beyrut: 'Âlemu'l-Kutub, 1983), 6; Yûsuf b. İsmail en-Nebhânî, *el-Mecmû'atu'n-Nebhâniyye fi'l-Medâiḥi'n-Nebeviyye,* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 1, 4; Zeki Mubârek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye fi'l-Edebi'l-'Arabî,* (Kahire: el-Hey'etu'l- 'Âmme Li Kusûri's-Sekâfe, 2003), 15; Muhammed Vehbi Dereli, "Dinin Edebiyata Etkisi Bağlamında Osmanlı Dönemi Bediiyyât Çalışmaları", *II. Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu Bildiri Kitabı,* ed. Muhiddin Okumuşlar (Konya: Türkiye İmam Hatipliler Ya., 2016), 1, 432.

[87] İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sıhâh*, thk. Ahmed 'Abdu'l-Ğafûr 'Attâr, (Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 1956), 2, 699.

[88] Ahmed eş-Şâyib, *Usûlu'n-nakdi'l-edebî*, (Kahire: Mektebetu'n-Nahdati'l-Mısriyye, 1973), 298.

[89] Ebû 'Ali el- Hasen b. Raşîk, el-Ḳayravânî, *el-'Umde fî mahâsini'ş-şi'ri ve âdâbihi ve nakdih*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamid, (Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1981), 1, 119.

[90] Şâyib, *Usûlu'n-nakdi'l-edebî*, 209, 301, 302.

CC BY-NC-ND 4.0

tasviri gibi şiire şekil veren[91] özellikler yönüyle incelenecektir.

1. Lafız

İslâm dini insanlık tarihinde köklü değişiklikler meydana getirdiği gibi şiir dilinde de değerlerine uygun düşecek yenilikler ihdas etmiştir. Örnek vermek gerekirse Cahiliye devrinde şiir dili çöl hayatının karakteristik özelliklerini taşımakta ve anlaşılması zor lafızlar içermektedir.[92] Buna mukabil Medine'ye hicret izleri taşıyan şiir metinleri ise İslâm dini'nin beraberinde getirdiği değerleri yansıtan Asr-ı saadet Arap şiirindeki sadelik gibi karakteristik özellikleri taşımaktadır.[93]

2. Vezin ve Kafiye

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicretini yansıtan şiir metinleri vezin ve kafiye itibarıyla Cahiliye şiirinin devamı niteliğindedir. Nitekim söz konusu şiir metinlerinden üçü 'tavîl', biri 'basît' ve sonuncusu da 'recez' vezni üzerine inşa edilmiştir. Allah Rasûlü'nü karşılamak üzere Medineli kadınlar ve çocuklar tarafından terennüm edilen dizeler ise 'remel' veznindedir. Sahabe şairlerin hicret hadisesine yönelik duygularını dile getiren metinlerden ikisi 'tavîl', diğer ikisi 'basît' ve sonuncusu da 'kâmil' veznindedir. 'Tavîl', 'basît', 'kâmil', 'recez'[94] ve 'remel'[95] şiir vezinleri Cahiliye şiirinde en fazla tercih edilen vezinler arasındadır. Medine'ye hicret esintileri içeren söz konusu metinler İslâm dini'nin erken dönemini temsil ettiğinden Cahiliye şiirinin devamı niteliğinde olması beklenecek bir durumdur.

3. Duygu/İnfial

İki tür Eski Arap şiiri vardır. Bunlardan ilki birden fazla deneyim ve tema içeren uzun şiirlerdir. Söz konusu şiirler ana hatlarıyla kadın temalı giriş, asıl tema ve sonuç gibi bölümlerden oluşur. Diğer şiir türü ise, yaşanan duygu yoğunluğunun dışa yansıtıldığı kısa makta'lardan ibarettir. İlk şiir türünün aksine maktalarda konu bütünlüğü söz konusudur. Zira şair maktalarda yapmacık olmaktan uzaktır ve anlık duygularla hareket etmektedir. Bir başka ifade ile şair, maktalarda iç dünyasında çalkalanan duygu yoğunluğunu dizelere yansıtmaya ağırlık vermektedir.[96] Maktalar

[91] Abdullah Hâmid el-Hâmid, *Tahlîlu'n-nusûsi'l-edebiyye*, (Riyad: Câmi'atu'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye, ts.), 18.
[92] Sözgelimi bk. İmru'u'l-Kays, *Dîvân,* thk. Mustafa 'Abdu'ş-Şâfî, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2004), 110.
[93] Nâyif Ma'rûf, *el-Edebu'l-islâmî fî 'ahdi'n-nubuvveti ve hilâfeti'r-râşidîn*, (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1990), 275.
[94] Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edebi'l-'arabî el-'Asru'l-câhilî*, (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 1960), 186.
[95] el-Hatîb et-Tebrîzî, *Dîvânu 'Antera*, thk. Mecîd Tarrâd, (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1992), 135.
[96] Yahya el-Cebbûrî, *eş-Ş'iru'l-câhilî hasâisuhû ve funûnuhû,* (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 1986), 241.

CC BY-NC-ND 4.0

halinde gelen hicret şiirlerinde de şairlerin anlık duygularla hareket ettikleri ve yapmacık ifadelerle dizeleri süslemek yerine iç dünyalarında çalkalanan duyguları dizelere yansıtmaya yoğunlaştıkları görülmektedir.

4. Kurgu/ Sanat Tasviri

Yaşanan duygu yoğunluğunun dinleyicide/okuyucuda kalıcı etki bırakabilmesini sağlamak amacıyla zihinlerde canlanacak biçimde somutlaştırılması gerekmektedir.[97] Bu bakımdan şair, iç dünyasında çalkalanan duygu yoğunluğunu, istiare ve kinaye gibi[98] sanat türlerinden yararlanarak aşina olduğu somut kalıplar içerisinde dinleyicinin algısına yaklaştırmaya çalışır.

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretini yansıtan şiir metinlerinde, şairler tarafından yaşanan duygu yoğunluğu Cahiliye döneminde bilinen istiare, teşbih, mecaz ve teşhis gibi sanat türleri kullanılmak suretiyle dinleyicinin algılamasını kolaylaştırmaktadır.

Söz gelimi Hz. Ebû Bekir, müşrikler tarafından fark edilmemek için gece vakti yol alırken yaşadığı duygu yoğunluğunu istiare sanatı kullanmak suretiyle zihinlere yaklaştırmaya çalışmakta ve şunları söylemektedir:[99] (Basît)

حَتَّى إِذَا اللَّيْلُ وَارَتْنَا جَوَانِبُهُ وَسَدَّ مِنْ دُونِ مَا نَخْشَى بِأَسْتَارِ

Gece gözlerden ırak tutunca her yönden bizi ve önümüze perdelerle set çekince korktuklarımızdan

Dizenin her iki yarısında iki ayrı istiare sanatı kullanıldığı görülmektedir. Nitekim dizenin ilk yarısında 'gece vakti' ifadesi, düşman eline düşmek üzere olan dostu, gizlemeye ve gözlerden ırak tutmaya çalışan 'kurtarıcı'ya benzetilmektedir. Ancak dizede muşebbeh 'gece vakti' zikredilmiş iken; muşebbehun bih 'kurtarıcı' hazfedilmiştir. Muşebbehun bih yerine muşebbehun bih'e delalet eden ve muşebbehun bih'in bir özelliği olan '…gözlerden ırak tutunca…' ifadesi zikredilmiştir. Bu bakımdan dizenin ilk yarısında istiare-i mekniyye sanatı söz konusudur.

Dizenin diğer yarısında ise 'gece vakti' ifadesi, düşman eline düşmek üzere olan dostu, perde gibi bir örtü arkasında gizlemek suretiyle kurtarmaya çalışan 'kurtarıcı'ya benzetilmektedir. Dizede müşebbeh 'gece vakti' zikredilmiş iken muşebbehun bih 'kurtarıcı' hazfedilmiştir. Muşebbehun bih yerine muşebbehun bihi ima eden ve muşebbehun bih'in bir özelliği olan '…önümüze perdelerle set çekince…' ifadesi zikredilmiştir. Bu bakımdan dizenin diğer yarısında da yine istiare-i mekniyye sanatı söz

[97] eş-Şâyib, *Usûlu'n-nakdi'l-edebî*, 210.
[98] eş-Şâyib, *Usûlu'n-nakdi'l-edebî*, 218.
[99] İbn 'Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 30, 86.

CC BY-NC-ND 4.0

konusudur.

Kuşkusuz dost bir kimsenin düşman eline düşmemesi için kurtarıcı tarafından verilen uğraşıların istiare sanatı kullanılmak suretiyle kurgulanması, yaşanan duygu yoğunluğunu algılamayı ve zihinlerde canlandırmayı kolaylaştırmaktadır.

Medine'de Allah Rasûlü'nü karşılamaya gelen hanımlar ve çocuklar tarafından terennüm edilen dizelerde ise yaşanan coşku seli yine istiare sanatı kullanılmak suretiyle zihinlere yaklaştırılmaya çalışılmakta ve şöyle denilmektedir:[100] (Remel)

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ

Ay doğdu üzerimize Vedâ' tepelerinden.

Allah Rasûlü gece karanlığında etrafı aydınlatan dolunaya benzetilmektedir. Zira hem muşebbeh hem de muşebbehun bih insanlara yol gösterme hususunda ortak özelliğe sahiptirler. Ne var ki dizede muşebbehun bih 'dolunay' zikredildiği halde muşebbeh 'Allah Rasûlü' zikredilmemiştir. Bu bakımdan dizede istiare-i tasrihiyye sanatı söz konusudur.

Kuşkusuz 'Allah Rasûlü bize geldi' şeklindeki yalın ifade yerine, istiare sanatı kullanmak suretiyle 'Ay doğdu üzerimize' ifadesinin tercih edilmesi, yaşanan duygu yoğunluğunu zihinlerde canlandırılması bakımından daha isabetlidir.

Hz. Ebû Bekir yaşamakta olduğu duygu yoğunluğunu zihinlere yaklaştırmak amacıyla teşbih sanatı da kullanmaktadır. Hz. Ebû Bekir dizede şunları söyler:[101] (Basît)

يُرْدِي بِهِ مُشْرِفُ الْأَقْطَارِ مُعْتَرِضاً كَالسَّيِّدِ ذِي اللَّبْدَةِ الْمُسْتَأْسِدِ الضَّارِي

Avının etini yemeye tutkun yeleli vahşi aslan misali yeri sert adımlarla direnerek tepeleyen (kısrak üzerinde).

Dizede Surâka, hicret yolcularına saldırı pozisyonundadır. Surâka özgüvenin kendisine verdiği cesaretle adeta avını parçalamaya hazır yırtıcı aslan gibidir. Dolayısıyla dizede saldırı pozisyonundaki Surâka müşebbeh ve avını parçalamaya hazır halde bekleyen yırtıcı aslan muşebbehun bih'tir. Zira hem muşebbeh hem de muşebbehun bih acımasızca avına saldırma pozisyonu alma yönüyle ortak özelliğe sahiptirler. Dizede kullanılan teşbih edatı ise 'Kâf' harfidir.

Görüleceği üzere Surâka'nın cesaretli bir kimse olduğunu 'Sürâka cesurdur' gibi yalın ifade kalıbı içerisinde ifade etmek yerine 'Surâka aslan gibidir' şeklinde teşbih sanatı kullanmak suretiyle dile getirmek daha beliğ

[100] İbn Kesîr, *el-Bidâyetu ve'n-nihâye*, 4, 488
[101] İbn 'Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 30, 86.

CC BY-NC-ND 4.0

bir ifade tarzıdır.

Şair dizede mecaz ve teşhis sanatları kullanmak suretiyle duyguları zihinlere yaklaştırma cihetine de gitmektedir. Söz gelimi şair dizede şunları söyler:[102] (Tavîl)

لِبَهْنِ بَنِي كَعْبٍ مَقَامُ فَتَاتِهِم وَمَقْعَدُهَا لِلْمُؤْمِنِينَ بِمِرْصَدِ

Ka'b oğullarını kızlarının bu makamı ve inananların yolundaki ikamet yeri sevindirsin.

Dizenin ilk yarısında cılız koyundan bol miktarda elde dilen süt mucizesine gönderme yapmakta ve Ümmü Ma'bed'in bu makamı sebebiyle Ka'b oğulları sevinmeye davet edilmektedir. Ne var ki dizede 'sevindirme' eylemi direk Ümmü Ma'bed'in makamına nispet edilmektedir. Kuşkusuz kişinin bulunduğu makam cansızdır ve sevindirme imkânına sahip değildir. Esas olan söz konusu makamda yapılan güzel eylemler sevinme ve sevindirme sebebidir. Dolayısıyla dizede Ümmü Ma'bed'in bulunduğu yerde meydana gelen mucize sebebiyle Ka'b oğullarının sevinmeye davet edildiği muhakkaktır. Bu bakımdan dizede sevindirme eyleminin, mucize yerine mucizenin gerçekleştiği yere nispet edilmesi sebebiyle mecaz aklî sanatı söz konusudur.

Dizenin diğer yarısında ise mübalağa amaçlı teşhis sanatı kullanıldığı görülmektedir Nitekim dizede Ümmü Ma'bed'in ikamet ettiği çadırlar, Medine'ye doğru yol alan Müminlerin yollarını gözetlemektedir. Hal bu ki yol gözetleme becerisi genelde insanoğluna has bir özelliktir. Deve kıllarından elde edilmiş çadırlar ise cansızdırlar ve realitede yol gözetleme becerisine sahip değildirler. Bu bakımdan şair cansız çadırlara canlılara has özellik atfetmek suretiyle anlama güzellik katmış ve mübalağalı biçimde duyguları zihinlere yaklaştırmaya çalışmıştır.

Şair bir diğer dizede de yine mübalağa amaçlı teşhis sanatı kullanmaktadır. Dizede şair şunları söyler:[103] (Tavîl)

سَلُوا أُخْتَكُم عَنْ شَاتِهَا وَإِنَائِهَا فَإِنَّكُمُ إِنْ تَسْأَلُوا الشَّاةَ تَشْهَدِ

Koyun ve kap (mucizesini) kız kardeşinize sorun. Zira (Allah Rasûlü'nün ellerinde meydana gelen mucizeyi) koyuna sorsanız (koyun dahi) tanıklık eder (buna)

Görüleceği üzere dizede insanoğluna has 'tanıklık etme' ve 'konuşma' becerileri koyuna hamledilmektedir. Bu bakımdan dizede mübalağa amaçlı teşhis sanatı kullanılmak suretiyle duyguların zihinlere yaklaştırılmaya çalışıldığı aşikârdır.

[102] en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 964
[103] en-Nemerî, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 964

CC BY-NC-ND 4.0

Yapılan izahlardan ve verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, günümüze ulaşan şiir metinlerinde Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti sırasında yaşanan olaylar karşısında hissedilen duygular, istiare, teşbih, mecaz ve teşhis gibi Cahiliye döneminde bilinen klasik sanat tasvirleri kullanılmak suretiyle zihinlere yaklaştırılmaya çalışılmıştır.

5. Kalıp

Çalışmanın seyri içerisinde de değinildiği üzere Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti hakkında ipuçları veren şiir metinleri, Cahiliye dönemi geleneksel şiir kalıplarının aksine kısa maktalardan oluşmaktadır. Zira müşrikler tarafından hicrete zorlanan hicret yolcuları, yolculuk sırasında birçok tehlikeye maruz kalmışlardır. Bu bakımdan ilgili şiir metinlerinde şairler ani duygularla hareket ettiklerinden gazel, betimleme, ana tema ve sonuç bölümlerinden oluşan geleneksel şiir kalıpları yerine anlık duyguları dizelere yansıtmaya yoğunlaşmışlardır.

Sonuç

Sahabe şairlere ait şiir metinleri incelenmiş ve Allah Rasûlü'nün Medine'ye izlerini taşıyan toplam dört makta tespit edilmiştir. Ulaşılabilen kaynaklarda yer alan ilgili metinler sırasıyla Ali b. Ebî Tâlib, Ebû Bekir b. Ebî Kuhâfe, Surâka b. Mâlik ve kimliği belirsiz bir şaire aittir. Allah Rasûlü'nü karşılamak amacıyla hanımlar ve çocuklar tarafından Medine'de dile getirilen dizelerle birlikte ilgili metinleri beşe çıkarmak mümkündür.

Hicret sırasında yaşanan olaylara yer veren sahabe şiirlerinin az olması, hicret hadisesinin Mekke'den Medine'ye geçiş dönemini temsil etmesiyle yakından ilintilidir. Zira Medine dönemine kıyasla Mekke'de geçirilen süreçle ilgili şiir söylemeyi gerektirecek pek fazla münasebet bulunmadığından hicretten önce Müslüman şairlere ait çalışmalar yok denecek kadar azdır.

İlgili şiir metinleri hicret hadisesinin başladığı anlardan itibaren yaşanan gelişmeleri dizelere yansıtmaktadır. Nitekim Hz. Ali, dizelerde hicret gecesi Allah Rasûlü'nün Mekke'den sağ salim ayrılmasını sağlamak amacıyla canı pahasına fedakârlık yaptığına, müşriklerin kendisinden şüphelenmediklerine, bu uğurda müşriklerle savaşmayı göze aldığına ve müşrikleri her an gözetim altında tuttuğuna işaret etmektedir.

Hz. Ebû Bekir ise, Sevr Dağı'nda yaşananları, Allah Rasûlü'ne savaş açan müşriklerin akıbetlerini ve Medine'ye hicretin gerekçesini dizelere yansıtmaktadır. Hz. Ebû Bekir, Allah Rasûlü'nün müşriklere yakalanmamak için ihtiyatlı hareket ettiğine ve gece karanlığında deneyimli rehber Uraykıd eşliğinde kafilelerin uğrak yeri olmayan dağlık bölgelerden yürüdüklerine de dizelerde yer vermektedir. Hz. Ebû Bekir, hicret yolcularının Mudlic oğullarına ait topraklara ulaştıklarında Surâka b. Mâlik tarafından

CC BY-NC-ND 4.0

durdurulmak istenmelerini ve atın sert toprağa saplanma mucizesini de etraflıca dizelere yansıtmaktadır.

Surâka b. Mâlik ise Ebû Cehil'e cevap niteliğinde dile getirdiği dizelerde atın sert toprağa saplanma mucizesinin meydana geldiği sırada yaşadıklarını ilk ağızdan dizelere yansıtmaktadır.

Meçhul bir şaire nispet edilen şiir metninde ise hicret yolcularının Mudlic oğullarına mensup Ümmü Ma'bed'e ait çadırlara ulaştıkları haberi ve cılız koyunun bol miktarda süt verme mucizesi dizelere yansıtılmaktadır.

Abdullah b. Ravâha ise Kubâ Mescidi'nin inşası sırasında Müslümanların yorgunluğunu atmak için dizeler söylemekte ve Allah Rasûlü de şaire eşlik etmektedir.

Son olarak Allah Rasûlü Medine'ye ulaştığında Medine'li hanımlar ve çocuklar tarafından şarkı formatında dile getirilen dizlerde ise yaşanan coşku seli dizelere yansıtılmaktadır.

Öte yandan sahabe şairler Allah Rasûlü'nün ve muhacirlerin Medine'de bulunmaları, muhacirlerle yapılan mal paylaşımı, Medine'li Müslümanlara Yüce Allah tarafından 'Ensâr' isminin layık görülmesi gibi takdire şayan hususlarla dizelerde övünmekte ve yaşadıkları duygu yoğunluğunu dizelere yansıtmaktadırlar.

Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicretine yönelik izler taşıyan şiir metinleri İslâm dininin ruhuna uygun düşecek lafızlar bir kenara bırakıldığında şiir tekniği açısından Cahiliye dönemi şiir maktalarının devamı niteliğindedir. Nitekim şairler yaşadıkları duygu yoğunluğunu uzun soluklu şiirler yerine kısa maktalarda dizelere yansıtmaya çalışmaktadırlar. Yine şairler yaşadıkları duygu yoğunluğunu dinleyicinin algısına yaklaştırmak amacıyla Cahiliye şiirinde sıkça kullanılan istiare, mecaz, teşbih ve teşhis gibi sanat türleri kullanmaktadırlar. Şairler söz konusu maktaları Cahiliye şiirinde sıkça rastlanan basît, tavîl, kâmil ve remel şiir vezinleri üzerine inşa etmektedirler.

Son söz olarak şunu söylemek gerekir ki, sahabe şairlere ait günümüze ulaşan şiir metinleri Allah Rasûlü'nün Mekke'den Medine'ye hicreti sırasında yaşanan olaylara ışık tutması bakımından tarihi birer vesika konumundadır. Yine söz konusu metinler, Cahiliye dönemi'nden İslâm dönemi'ne geçiş aşamasında eski Arap şiirinin durumu hakkında fikir edinme bağlamında da önem arz etmektedir.

Çalışmanın Arap şiiri ve İslâm tarihi alanlarında hicret hadisesiyle ilgili yapılacak çalışmalara katkıda bulunması umulmaktadır.

CC BY-NC-ND 4.0

KAYNAKÇA

el-BÂ'ÛNİYYE, Âişe bint Yûsuf b. Ahmed. *el-Bedî'iyye ve şerḥuhâ el-feṭḥu'l-mubîn fî medḥi'l-Emîn*. Thk. 'Âdil el- 'Azzâvî - 'Abbâs Sâbit. Dimaşk, Dâru Kenân, 2009).

el-'ASKALÂNÎ, Ahmed b. Ali b. Hâcer. *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*. Thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Turkî. Kahire, Merkezu Hecr Li'l-Buhûsi ve'd-Dirâsâti'l-'Arabiyye ve'l-İslâmiyye, 2008.

el-BEKRÎ, Ebû 'Ubeyd Abdullah b. Abdulazîz. *Mu'cemu me'sta'cem*. Thk. Mustafa es-Sakkâ. Beyrut, 'Âlemu'l-Kutub, 1945.

el-BELAZÛRÎ, Ahmed b. Yahya. *Ensâbu'l-eşrâf.* Thk. Muhammed Hamîdullah. Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, ts.

el-BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Muğîra el-Cu'fî. *el-Câmi'u's-sahîh*. Thk. Muhibbu'd-Dîn el-Hatîb. Kahire, el-Mektebetu's-Selefiyye, 1400.

el-CEBBÛRÎ, Yahya. *eş-Ş'iru'l-câhilî hasâisuhû ve funûnuhû.* Beyrut, Muessesetu'r-Risâle, 1986.

el-Cevherî, İsmail b. Hammâd. es-Sıhâh. Thk. Ahmed 'Abdu'l-Ğafûr 'Attâr. Beyrut, dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn. 1956.

el-CEZERÎ, 'İzzu'd-Dîn b. el-Esîr Ebi'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Usdu'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. Thk. eş-Şeyh Ali Muhammed Mu'avvad. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, ts.

DAYF, Şevkî. *Târîhu'l-edebi'l-'arabî el-'Asru'l-câhilî.* Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 1960.

DERELİ, Muhammed Vehbi, "Dinin Edebiyata Etkisi Bağlamında Osmanlı Dönemi Bediiyyât Çalışmaları", *II. Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu Bildirileri.* Sarajevo: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2016). 431-457.

EBÛ ZEYD, Ali. *el-Bedî'iyyât fî'l-Edebi'l-'Arabî.* Beyrut, 'Âlemu'l-Kutub, 1983.

el-FÂKİHÎ, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İshâk. *Ahbâru Mekke fî kadîmi'd-dehri ve hadîsih.* Thk. 'Abdulmelik b. 'Abdillâh b. Duheyş. Beyrut, Dâru Hıdır, 1994.

FERRÛH, 'Umar. *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî.* Beyrut, Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 1981.

el-HAMEVÎ, Takıyyu'd-Dîn Ebû Bekr Ali b. Hicce. *Hızânetu'l-edeb ve ğâyetu'l-ereb.* Thk. 'İsâm Şu'ayto. Beyrut, Dâru ve Mektebetu'l-Hilâl, 1987.

el-HÂMİD, Abdullah Hâmid. *Tahlîlu'n-nusûsi'l-edebiyye.* Riyad, Câmi'atu'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye, ts.

HÂRUN, 'Abdu's-Sellâm. *Tehzîbu Sîreti İbn Hişâm.* Beyrut, Muessesetu'r-Risâle, 1985.

CC BY-NC-ND 4.0

el-HÂZİN, 'Alâu'd-dîn 'Ali b. Muhammed b. İbrâhîm. *Tefsîru'l-Hâzin el-musemmâ lubâba't-te'vîl fî ma'ânî't-tenzîl.* Thk. Abdu's-Sellâm Muhammed b. Şâhîn. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2004.

HEYKEL, Muhammed. *Hayâtu Muhammed.* Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, ts.

İBN 'ASÂKİR, Ebû'l-Kâsım, Ali b. el-Hasen b. Hibetullah b. Abdullah eş-Şâfi'î. *Târîhu medîneti Dimaşk.* Thk. Muhibbu'd-Dîn Ebû Sa'îd. Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1995.

İBNU'L-ESÎR, el-Cezerî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî'l-Keram, Muhammed b. Muhammed b. 'Abdulkerîm, b. 'Abdu'l-Vâhidi'ş-Şeybânî. *el-Kâmil fi't-târîh.* Thk. Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2003.

İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed 'Abdulmelik. *Sîretu'n-Nebi.* Thk. Mecdî Fethi es-Seyyid, Tanta, Dâru's-Sahabe Li't-Turâs, 1995.

İBN İSHÂK, Muhammed b. Yesâr. *es-Sîretu'n-nebeviyye.* Thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2004.

İBN KESÎR, 'İmâdu'd-dîn Ebu'l-fidâ İsmâil b. 'Umar. *el-Bidâyetu ve'n-nihâye.* Thk. Abdullah b. 'Abdu'l-Muhsin et-Turkî. Cîze, Hecr li't-Tıbâ'ati ve'n-Neşri ve't-Tevzî' ve'l-İ'lân, 1999.

İBN KESÎR, 'İmâdu'd-dîn Ebu'l-fidâ İsmâil b. 'Umar. *es-Sîretu'n-nebeviyye.* Thk. Mustafa Abdu'l-Vâhid. Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 1982.

İBN KESÎR, 'İmâdu'd-dîn Ebu'l-fidâ İsmâil b. 'Umar. *Tefsîru'l-Kurâni'l-'Azîm.* Thk. Sâmî b. Muhammed es-Selâme. Riyad, Dâru Taybe, 1996.

İBN RAŞÎK, Ebû 'Ali el- Hasen el-Ḳayravânî. *el-'Umde fî mahâsini'ş-şi'ri ve âdâbihi ve nakdih.* Thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamid. Beyrut, Dâru'l-Cîl, 1981.

İBN SÂBİT, Hassân. *Dîvân.* Thk. 'Abd Muhanna. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994.

İBN ŞUBBE. *Ahbâru'l-Medîneti'l-Munevvera*. Thk. 'Abdulazîz b. Ahmed el-Muşeykıh. Riyad, Dâru'l-'Uleyyân, 1408.

İMRU'U'L-KAYS. *Dîvân*. Thk. Mustafa 'Abdu'ş-Şâfî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2004.

KUTUB, Seyyid. *Fî Zılâli'l-Kur'ân.* Kahire, Dâru'ş-Şurûk, 1972.

MA'RÛF, Nâyif. *el-Edebu'l-islâmî fî 'ahdi'n-nubuvveti ve hilâfeti'r-râşidîn.* Beyrut, Dâru'n-Nefâis, 1990.

MUBÂREK, Zeki. *el-Medâihu'n-Nebeviyye fi'l-Edebi'l-'Arabî.* Kahire, el-Hey'etu'l- 'Âmme Li Kusûri's-Sekâfe, 2003.

el-MUBÂREKFÛRÎ, Safiyyurrahmân. *er-Rahîku'l-mahtûm.* Katar, Vuzâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 2007.

CC BY-NC-ND 4.0

MUSLİM b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîh-u Muslim.* Thk. Muhammed Fuâd Abdulbâki. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1991.

en-NEBHÂNÎ, Yûsuf b. İsmail. *el-Mecmû'atu'n-Nebhâniyye fi'l-Medâiḥi'n-Nebeviyye.* Beyrut, Dâru'l-Fikr, ts.

en-NECCÂR, Muhammed et-Tayyib. *el-Kavlu'l-mubîn fî sîreti Seyyidi'l-murselîn.* Riyad, Dâru'l-Livâ', 1981.

en-NEMERÎ, Yûsuf b. Abdullah, b. 'Abdi'l-Azîz el-Kurtubî. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb.* Nşr. 'Âdil Murşid. Amman, Dâru'l-A'lâm, 2002.

en-NEYSÂBÛRÎ, Ebû 'Abdillâh, Muhammed b. 'Abdillâh el-Hâkim, *el-Mustedrek 'alâ es-Sahîhayn*. Thk. Mustafa 'Abdu'l-Kâdir 'Atâ. Beyrut Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2002.

es-SEMHÛDÎ, Nûru'd-dîn Ali b. 'Abdillâh. *Vefâu'l-vefâ bi ahbâri Dâri'l-Mustafâ.* Thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamid. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1955.

es-SIDDÎK, Ebû Bekr, *Dîvân* Tkh. Râcî el-Esmer. Beyrut, Dâru Sâdır, 1997.

es-SUHEYLÎ, Abdurrahmân. *er-Ravdu'l-unuf fî şerhi's-Sîreti'n-Nebeviyye li'bn'i-Hişâm.* Thk.: Mecdî b. Mansur eş-Şûrâ, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, ts.

es-SUYÛTÎ, Celâlu'd-dîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *Şerhu şevâhidi'l-Muğnî.* Thk. Ahmed Zâfir Kucân, Beyrut, Lecnetu't-Turâsi'l-'Arabî, 1966.

eş-ŞÂYİB, Ahmed, *Usûlu'n-nakdi'l-edebî,* Kahire, Mektebetu'n-Nahdati'l-Mısriyye, 1973.

et-TEBRÎZÎ, el-Hatîb. *Dîvânu 'Antera.* Thk. Mecîd Tarrâd, Beyrut, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1992.

et-TİRMİZÎ, Ebû 'Îsâ Muhammed b. 'Îsâ. *el-Câmi'u'-kebîr.* Thk. Beşşâr 'Avvâd M'arûf. Beyrut, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1996.

ez-ZUHRÎ, Muhammed b. Sa'd b. Menî'. *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebîr.* Thk. Ali Muhammed 'Umeyr, Mektebetu'l-Hâncî, Kahire 2001.

CC BY-NC-ND 4.0

bilimname XXXVII, 2019/1, 625-627
Arrival Date: 22.01.2019, Accepting Date: 17.04.2019, Publishing Date: 30.04.2019
doi: http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.516316

THE MIGRATION OF THE PROPHET MOHAMMED TO MEDINA IN THE POETRIES OF PROPHET'S COMPANIONS

Mehmet YILMAZ[a]

Extended Abstract

When the Prophet Mohammed peace be upon him was forty years old, he was tasked to invite people to Islam. The religion of Islam secretly spread among the people of Mecca for three years. When the revelation ordered the invitation of Islam to be declared openly, the Prophet has put Allah's commandment into practice. Although the Dawa invitation to Islam has been accepted among some people in the beginning, many Meccan did not accept the position of the Prophet, when he criticized their beliefs or their idols. So, they agreed on to block the spread of dawa to Islam. After a short while, the polytheists started to oppress the Prophet, and torture his followers. When the persecution of polytheists became unbearable; the Prophet, advised Muslims to migrate to the Habasha to protect themselves from what they have already found in Makkah. He, peace be upon him, knew very well that the Islamic Dawa must be strengthened and that Habasha ruled by a fair king who protect anyone comes to his kingdom asking for his protection. Muslims in need of protection followed the advice of the Prophet and emigrated to Habasha.

Meanwhile, the Prophet is under the patronage of his uncle Abu Tālib. After the death of Abu Tālib the pressure on the Prophet increased day by day. Moreover, the polytheists even made a plan to eliminate him.

The Prophet, who realized that he will be unable to invite to Islam in Mecca, traveled to the Tāif for the purpose of telling his case but was forced to return to Mecca once he met with a harsh reaction in Tāif.

In the meantime, the people of Madinah, due to the wars with the Jews and the instability occurred from the conflict between themselves, had been in

[a] Asst. Prof., Çanakkale Onsekiz Mart University Theology Faculty, myilmaz93@hotmail.com

search of a leader to overcome their turmoil for many years.

The Prophet also invited the groups who came to Mecca during the hajj season to Islam. The people of Madinah, who perceived that the Prophet had the qualities to overcome the problems between them, they have pledged allegiance to the Prophet, through the agreements known as Aqaba I and Aqaba II. Thus, the city of Madinah has become ready to meet the migrants, and to become a base area where the Islamic invitation will be strengthened and opened to the World.

When Almighty Allah has first allowed believers then the Prophet to migrate to Medina, a new era was opened in Islamic history with Prophet's emigration to Medina.

In the poetries of Prophet's companions, there are verses that give clues about the migration of the Prophet to Medina. There are five poetry texts belong to, Ali ibn Abi Talib, Abu Bakr ibn Abi Quhafah, Surâka ibn Malik, an unidentified poet and Abdullah Ibn Rawaha. It is possible to increase the texts to six with the addition of the poetry sang by women and children in Medina in order to welcome the Messenger of Allah.

Aforementioned poem texts reflect the developments that have been experienced since the beginning of the period of migration. Indeed, Ali ibn Abi Talib points in the verses out that he was ready to sacrifice his life in order to make sure that the Prophet is safe and sound at all costs, that he spent the night in the Prophet's bed, that the polytheists never suspected him, that he was willing to fight the polytheists and that he keeps the polytheists under surveillance at all times.

Abu Bakr reflects the events of the Sevres, the fate of the pagans who declared war on the Messenger of Allah, and the reasons for the emigration to Medina. He also indicates in the verses that the Prophet was cautious not to be caught by the polytheists, and they walk through the mountainous areas where the night tour is accompanied by an experienced guide, Uraiqid. Also, Abu Bakr narrates the wish of Suraqa Ibn Malik to stop the Hijrah and the miracle of stabbing the horse into hard soil.

On the other hand, Suraqa ibn Malik reflects to the verses his experiences during migration in the lines he expressed with detail when responded to Abu Jahl.

In the anonymous poem it is narrated that the migrants reached the tents of Om Mabad to the tribe of the Mudlij sons and the miracle of rickety sheep that gave plenty of milk.

Abdullah ibn Ravâha, in the construction of the Quba Mosque, says poem to throw away the fatigue of the Muslims, and the Messenger of Allah accompanies him.

CC BY-NC-ND 4.0

Finally, when the Prophet reached Medina, the flood of enthusiasm was reflected to express in singing format by the women and children of Medina.

On the other hand, the companion poets reflected to the verses their intensity emotions about that the Prophet and his followers were in Medina and that they shared the goods with the migrants. Also, they reflected to the verses their proud that Almighty Allah gave them the name Ansar.

In contrast to the long poems, which were produced in accordance with the traditional technique of Jahiliyya poetry, these new poems were short, and they focused on reflecting the instant feelings in the verses in the face of events.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Poetry, Migration, The Messenger of Allah, Polytheist.

CC BY-NC-ND 4.0